कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

॥श्रीगणेशायनमः॥ वेतालपंचविंशतिकथालिख्यते॥ प्रणम्यशिरसादेवंगणनाथंवि
नायकं॥ लोकानांचहितार्थायकरिष्येहंकथामिमां॥१॥ अस्तिदक्षिणपथेउज्जनीनाम
नगरीतत्रविक्रमसेनोनामराजामंत्रीवर्गपुरस्कृतः॥ कंदर्पइवरूपा हरिवज्जनवल्ल
भः॥ समुद्रइवमर्यादिसमानः सर्वदानृपः॥२॥ प्रभूतकांतितेजस्वीउद्यमीचप्रताप
वान्॥ विस्फुरद्रश्मितेजाढ्योबभूवकुलनंदनः॥३॥ एवंगुणविशिष्टोराजायावं
दीस्थानमुपविष्टस्तिष्ठतितावत्क्षांतिशीलोनामदिगंबरोफलहस्तोराजसभा
यांराज्ञोहस्तेफलंददौ॥ महाराज्ञाआसनंददौ॥ क्षणमेकंआसनेस्थित्वा॥ ततोनि
जमार्गेगतः॥ नित्यमेवदर्शनंकरोति॥ फलमेकस्मिंदिवसेराज्ञोहस्तेमर्कटेनफलं
गृहीत्वाभक्षयितुमारब्धं तस्यफलस्यमध्याद्रत्नमेकमास्थानभूमौपतितं॥ किमे
तदाश्चर्यंराज्ञोक्तं॥ भोदिगंबरमहाश्चर्यमिदं त्वयाकिमर्थमानितं॥ दिगंबरेणो
क्तं॥ रिक्तपाणिर्नपश्येच्चराजानंदेवतांगुरुं॥ निमित्तकंचमित्रंचफलेनफलमादि

वे। २

Checked 2012

Acc. NO. ~~781~~ M-1523
Title - वेतालपञ्चविंशतिकथा.
Author - वल्लभदेव.
Date - A.D. 1831 , Sub - stories
folio - 44 , Xerox - 86.

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1523
Dist Nagpur

संचपं २

त्रोत ॥४॥ महाराजमयामहारत्नान्यनेकानि इ हेत्रानि फलमध्युस्थितद्वादशपर्यंतानित
वहस्ते समर्पितानि ॥ दिगंबरवचनमाकर्ण्यगीस भांडारिकआकारित्तः ॥ भोभांडारिक
फलानि निर्गणमयानि ॥ भांडारे क्षिप्तानि ॥ आनय ॥ भांडारिकः हस्ते गृहीत्वा समागतः
॥ रत्नसंख्या ॥ ४२० ॥ ततो राज्ञा रत्नं दृष्ट्वा भणितं च ॥ भो ऋषे त्तेत्तुवयपरीक्षितं कार्यं तत्क
थय ॥ ऋषिणोक्तं ॥ एको देवः केशवोवा शिवोवा एको मित्रो भूपतिर्वा यतिर्वा ॥ एका
भार्या सुंदरीवा दरीवा एकोवासः पत्तनेवा वनेवा ॥५॥ सिद्धिमंत्रौषधं धर्मं गृहछि
द्रं च मैथुनं ॥ कुसुक्तं कुत्सितं कर्म मतिमान्न प्रकाशयेत ॥६॥ गिरिपृष्ठं समारुह्य प्रा
सादे वा रहोगतः ॥ अरण्ये निर्जने देशे तत्र मंत्रो विधीयते ॥७॥ देव अहमेकांते वि
ज्ञापयिष्यामि ॥ ततो राज्ञा एकांतं दत्तं ॥ ऋषिणोक्तं ॥ राजन्नदी तीरे महास्मशाने ॥
अश्विन कृष्ण चतुर्दश्यां आघोरमंत्रं साधयिष्यामि ॥ मम त्वमुत्तरसाधको भवत्ते
न अष्टमहासिद्धयो भविष्यंति ॥ अणिमा लघिमा चैव ॥ गरिमा महिमा तथा ॥ इ

च सित्वँ वशित्वं च प्राकाम्यं प्राप्तिरेव च ॥ ८ ॥ पुमांस्तु धैर्यसंपन्नो भवत्युत्तरसा
२ धकः ॥ यत्नादधीतो मंत्रस्य सिद्धुस्वामि विनाशकः ॥ ९ ॥ धीरस्तु सर्वदा त्वं हि
द्वात्रिंशल्लक्षणैर्युतः ॥ अतोहं कर्तुमीच्छामि त्वामेवोत्तरसाधकं ॥ १० ॥ इत्युक्ते सति
पति प्रतिपन्न एवं करिष्यामि ॥ तदनंतरं सर्वोपस्कारद्रव्याणि गृहीत्वा ॥ दिगं
बरो निशीथसमये महाश्मशानभूमौ गतः ॥ पृष्ठतो राजा संप्राप्तः ॥ भ
णितं दिगंबरेण ॥ भो वीरसाधो योजनार्धे शिंशुपापादपस्तिष्ठति । तत्र ते
मृतकमवलंबितमास्ते तत् शवमाहाय शीघ्रमागच्छ यद्विवदसि मृतकं
पुनर्हसेयास्यति राजा तद्वचनमाकर्ण्य शिंशुपवृक्षस्योपरि समारुह्य
॥ छुरिकया पाशं छित्त्वा पतितं भूतले ॥ शवं ॥ यावदुत्तीर्णो राजा तावत्तच्छ २
वमृतकमवलंबितमास्ते ॥ पुनरपि चटित्वा मृतकपाशं छित्वा स्कंधे ध
त्वा ॥ तूष्णींभूय यावन्मार्गे गच्छति ॥ तावच्छवसंस्थितेन वैतालेनोक्तं ॥

राजन्॥ गीतशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमतां॥ व्यसनेन तु मूर्खाणां नि-
द्रया कलहेन वा॥१॥ तावच्छ्रूयतां॥ महाराज॥ अस्ति वाराणसी नाम नगरी
पुत्रो ॥ तत्र प्रतापमुकुटो नाम राजा॥ तस्यै मुकुटशेखरो नाम॥ स च मंत्रीपुत्रेण बु-
द्धिसागरेण सह आखेटं गतः॥ तत्र महासरो संप्राप्तः॥ हंसकारंडवाकीर्णं चक्र-
वाकोपशोभितं॥ पद्मकिंजल्ककल्हारैर्नीलोत्पलशोभितो मलैः॥१२॥ छादि-
तं पद्मिनीपत्रैर्मत्स्यैः कुंभैर्जलोद्भवैः॥ तटं रम्यं घनैर्हंसैः केतकीखंडमंडितं
॥१३॥ कदलिकुसुमामोदाल्लब्धकोकिलपूजितं॥ दात्यूहसारसंभारं च
कोरानंदसंकुलं॥४॥ कलहंसकुलै रम्यं केकाकुलनिनादितं॥ जलकुक्कुटसं-
गीतं वीर्यसागरशोभितं॥१५॥ तत्समीपे शिवायतनमेकं दृष्टं राज्ञा॥ शिवं नम-
स्कृत्य सरातीरे॥ शिवस्तोत्रं पठित्वा॥ अहौ वा हारे वा वलयति रिपौ वा सुहृदि वा

मणौवाल्लौष्टेवाकुसुमशायनेवाद्दषदिवा॥तृणेवास्त्रैणेवाममचसदृशोयां

२ तुदिवसाःक्वचित्पुण्यारण्येशिवशिवशिवेतिप्रलपतः॥१६॥पातालेचांतरि

क्षेदिशिदिशिगगनेसर्वशैलेसमुद्रेभस्मेलोष्टेचकाष्ठेक्षितिजलपवनेस्था

वरेजंगमेवा॥जीवःसर्वौषधीनांपसुपतिनगरेद्रूपचेतृणाग्रेसर्वव्यापी

शिवोयंयदिवससिभवांनास्तिदेवोद्वितीयः॥१७॥धवलान्यातपत्राणिवा रां

जिनश्चमनोरमाः॥सदामत्ताश्चमातंगाःप्रसन्नेसति[illegible]करे॥१८॥ब्रह्मणहत्या

दिपापानिअगम्यागमनानिच॥गोघ्नश्चकृतघ्नश्चब्रह्महागुरुतल्पगः॥१९॥

एकेनप्रणिपातेनशिवाधिष्ठितचेतसा॥सर्वपापविनिर्मुक्तःसगच्छेत्परमं

पदं॥२०॥यावद्देवंनमस्कुर्यराजानचोपवौरान्ति॥तावत्स्नानार्थंसखिप २

रिवृतातावच्चकैकासेमायात्ता॥ततस्नानगौरीपूजादिकंकृत्वायावद्भुजतिनावं

5

निरीक्ष्यराजाहृष्टः॥परस्परंकटाक्षवीक्षादिकंद्वाभ्यांसंजातं॥शोषणमोहनदीप ता
डनउन्मादनएभिः पंचभिर्बाणैः राजाहृदयेताडितः॥तयासंकेतस्थानिकृता
नि॥मस्तकात्पद्मंगृहीत्वा॥कर्णेधृतं॥कर्णाद्दंतेषुधृतंदंतेभ्यः पादयोःधृतंपादा
भ्यांहृदयेधृतं॥एवंतत्सर्वसंकेतंकृत्वानिजवासेगता॥सोपिराजाविरहवेदंन्य
यापीडित्तः॥लज्जांविहाय॥मंत्रीपुत्रबुद्धिमेरुरहस्या कथितं॥मंत्रिणो
क्तं॥त्वयानज्ञातं॥राज्ञोक्तं॥नकिंचिज्जानामि॥मंत्रिणोक्तं॥दुरीरितोर्थः
पस्तुनापिगृह्यतेहयाश्चै॥हंवोत्तिनोदित्ताः॥अनुक्तमप्यूहत्तिपंडितोजनः
परेगितज्ञानफलाहिबुद्धयः॥२१॥आकारैरिंगितैर्गत्याचेष्टयाभाषणेनतु॥
नेत्रवक्त्रविकाराभ्यांज्ञायतांतर्गत्तिमनः॥२२॥श्रृणुराजन्॥तवाग्रेतयाम
स्तकात्पद्मंगृहीत्वा॥कर्णेधृतंतत्कथितंकर्णकुब्जनगरेवसाम्यहं॥दंतेषुय
धृतंतत्कथितंदंताघोषस्यराज्ञोदुहिता॥पादयोय तंतत्कथितं॥पद्मावती

नागाश्च अ

न

ग्र

भ

6

नाम॥ हृदये धृतं तत्कथितं॥ त्वमेव मे प्राणप्रियो मे हृदये वससि॥ मंत्रिवचनं
श्रुत्वा नेणितं राज्ञा सा यत्र तिष्ठति तत्रैव गत्वा भोजनं कार्यं॥ तत्क्षणात् प्रम
त्रिणा सह तस्मिन्नगरे संप्राप्तौ॥ दंतराइ सोगता:॥ भिक्षुणिका प्रव्रजीकावे
श्याधा:॥ कुमारी रजकी रुष्टा गगना सुरसेना पिनिरदुहा चेति दृशा॥ चहुहाटहे
उत्तीर्णौ॥ राज्ञा पृष्टं ब्रूहि वृद्धे॥ त्वं सदा अत्र नगरे वससि॥ तयोक्तं॥ सदाहं
मत्र नगरे वसामि॥ राज्ञोक्तं॥ राज्ञो दंताघोवस्य दुहिता पद्मावती तिष्ठति॥ त
योक्तं॥ अस्ति॥ अहं तस्याः पार्श्वे निसमेव गच्छामि॥ मंत्रिणोक्तं॥ हे मातस्त्व
या पद्मावति समीपे गत्वा विज्ञापितव्यमिति॥ द्वौ हृष्टौ तनयापुत्रिवेनां तेस
रसि स्थितौ॥ आगतौ च महावीरौ तव रथं कृत निश्चयौ॥ रू॥ तया पद्माव
या ग्रे सर्वं वृत्तांतं विज्ञप्तं॥ पद्मावयातस्याः वचनं श्रुत्वा श्रीखंडेन हस्तौ
लिप्तौ तस्याः वृद्धायाः कपोलयोः उपरि क्षिप्तौ॥ सरोषवचनेन जल्पितं हे॥ रंडी

॥द्वितीयेब्रह्मघातकी॥ तृतीयेरजकीप्रोक्ता चतुर्थेऽह्निशुध्यति॥ ७॥

गछगछममगृहीत्वा॥ भणित्वा प्रेषित्वा॥ आगता सा गृहे सर्ववृत्तांतं निवेदितं॥ रा
जा विषादं गतः॥ मंत्रिणोक्तं॥ देवकार्ये चिरणमस्ती॥ दश दिवसान्प्रतीक्षस्व तया
एकमुक्तं॥ यावत्कृष्णपक्षः समागछति ततः कृष्णपक्षे सा दूती प्रेषिता॥ सा
यावद्गछति॥ तावत्तया पृष्ठावस्या कुंकुमालोक्य तिसृभिरंगुलीभिः॥ हृदये ता
डिता॥ गछगछस्वगृहे दुर्वचनैः पीडिता॥ सा दुर्मुखीभूत्वा कुंदरशनासति
प्रायाता॥ तया सर्ववृत्तांतं कथितं॥ राजा पितां दृष्ट्वा विषादं गतः॥ मंत्रिणो
क्तं॥ राजन्॥ सा रजस्वला वर्त्तते॥ प्रथमेहनि चांडाली॥ २४॥ चतुर्भिर्दिव
सैः अतिक्रांतैः सा पुनः प्रेषिता॥ तां दृष्ट्वा भोजनादिकं भक्तिपूर्वकमादरं
विधाय॥ रात्रिघटिकाचतुःसमये मंचकारूढां बद्ध्वा मुपवेश्य पश्चिमद्वारे प्रे
षिता॥ दुर्वचोभिरतिशयेन पीडिता तया आगत्य॥ सर्ववृत्तांतं निवेदितं॥ मं
त्रिणा सर्वमपि ज्ञातं॥ राजन्॥ भवान् पश्चिमद्वारेणाकारितोसि॥ मंत्रिणा रा

8

त्रौ ॥ राजा पश्चिमद्वारे संप्राप्तः ॥ तदनंतरं तया हस्ते गृहीत्वा भवेनोपरि नीतः
॥ परस्परं वचनात्मीयो जातः ॥ गाढालिंगनचुंबनचतुराशीतिकरणादिकं
॥ सित्कारकरग्रहारपारपितकोकिलाशब्दादिकं ॥ सुखसंभोगकृतः ॥ एवंना
नाप्रकारेण संभोगमुपभोगो यावत्सुखशय्यायां मीलितो राजा ॥ तावत्तया पृष्टः
॥ देव ममाभिप्रायो त्वया ज्ञातः ॥ किं वा मंत्रिणाधीतः राज्ञोक्तं तवाभिप्रायो
मम मित्रेण धीमता ज्ञातः ॥ तयोक्तं तुष्टाहं ॥ तच मित्रस्य ज्ञातः प्राघूणिकि
रिष्ये ॥ प्रभाते आगस ॥ सर्वमपि वृत्तांतं राज्ञा मंत्रिणोग्रे कथितं ॥ मंत्रिणोक्तं
प्रभाते मम योग्या विषमोदकाः समागमिष्यंति ॥ तया मंत्रियोग्या विषमोदकाः
दासीहस्ते प्रेषिता ॥ भोजनादिकं प्रेषितं ॥ तेषां मध्यां मंत्रिपुत्रेण मोदकमेकं शुना
मुखनिक्षिप्तं ॥ स श्वा मृतः ॥ शुनकं मृतं दृष्ट्वा ॥ राजा कुपितः ॥ तया सह संभो

गं न वांछ[illegible]मि॥ या मम मित्रवधकांक्षिणी॥ मंत्रिणोक्तं॥ अथ देव निशीथसमये॥
सुखसं[illegible]गं परमवैकल्पं नीत्वा वामजंघायां करजैः त्रिशूलाकं कृत्वा सर्वाण्या
भरणानि निगृहीत्वा रात्री घ्रमेवागंतव्यं॥ यदुक्तं मंत्रिणा तद्राज्ञा कृतं॥ स मंत्रि महाश्मशा
नं गतो॥ गत्वा तपसीकृतवेषधारी जटामुकुटश्च कृतशेखरः ईषन्मीलितलोचनः
॥ एवमपि रूपधारी॥ राज्ञा तद्वचनाद् आभरणानि निगृहीत्वा मंत्रिपार्श्वे गतः॥ मंत्रि
णा नामांकित आभरणानि दत्वा सुवर्णघटिकायां राजा मुच्चलितः॥ ततो यत्र
सुवर्णकाराः तिष्ठंते सुवर्णकारैः नामांकितमाभरणमुपलक्षितं॥ भो रखडु
पाणे त्वया कुत्र लब्धं॥ राजकन्या नामांकितमाभरणमुपदृश्यते लेख्यतेः॥ कोटवाले
न दृष्टः॥ भो वीर कुत्र लब्धानी राज्ञो भरणानि॥ तेनोक्तं॥ मया गुरुपार्श्वे लिब्धानि॥ गु
रुः सन्निधौ गतः॥ भगवन् राजकन्यायाः आभरणानि॥ [illegible] कुत्र लब्धानि॥ भट्टा
कारेणोक्तं॥ अघ कृष्णाच्चतुर्दश्यां रक्तहयमारकुसुमैः मंडलं कृतं पूजनीत्वा अघो

रमंत्रैः पुरुषं विदार्य ॥ हन हन घातय घातय मारय मारय भागान् विधाय यावद्यो
गिन्यो भक्षयंति तावन्मया दृष्टाः तासां मध्यात् ॥ एका वामजंघायां त्रिशूलेन
हता मोहभयादाभरणानि पतितानि च मया गृहीतानि ॥ तद्वचनं श्रुत्वा ॥ कोटवा
लेन राज्ञः समीपे गत्वा सकलमपि वृत्तांतं विज्ञापितं ॥ तत्सर्वमपि सेयं ॥ चिंति
तं राज्ञा ॥ अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च ॥ सन्मानं चापमानं च म
तिमान्न प्रकाशयेत् ॥ २५ ॥ राज्ञोक्तं ॥ भो कोटवाल त्वं तत्र गत्वा पृच्छ मुनींद्रं ॥ अ
स्याः को दंडः क्रीयते राज्ञः आदेशेन कोटवालो मुनींद्र समीपे गतः ॥ भगवन्कु
थय ॥ अस्याः को दंडः क्रीयते ॥ भट्टारकेणोक्तं ॥ अवध्या ब्राह्मणा गावः स्त्रि
यो बालाश्च ज्ञातयः ॥ एषां चाज्ञानमुक्तानि ये चान्ये शरणं गताः ॥ २६ ॥ मह
त्यपि अपराधे स्त्रीणां वर्जितो दंडः ॥ ततोन्हमिनाथेनोप क्षिता पद्मावतीन
गराद्बहिः निःसारिता ॥ उक्तं च ॥ नष्टे मृते प्रव्रजीते क्लीबे च पतिते पतौ ॥ पंचस्वा

पत्सुनारीणां परकन्या विधीयते ॥२७॥ दुहिता दुःखसंप्राप्तो मृतो सौहँ घातकः ॥ माता साग्निं समारुह्य गता यमनिकेतनं ॥२८॥ एतत्कथानं कथयित्वा ॥ वेतालेनोक्तं ॥ राजन् कस्य पापं यदि जानन्न कथयसि तदा पंचत्वं यास्यसि ॥ एवं श्रुत्वा राज्ञोक्तं ॥ राज्ञः पापं भवति ॥ कस्माज्ज्ञातव्यं भुभुजा यस्मात् सततं चारचक्षुषो ॥ चेष्टितं सर्वभ्रतानामसुभं सुभमेव च ॥२९॥ अचिरेण नृपस्य पापं श्रुत्वा गतो वेतालः ॥ ७ ॥ ॥ इति कथा प्रथम समाप्तः ॥ ॥ अस्ति धर्मस्थलं नाम नगरं तत्र राजा गुणशेखरो नाम तस्य पुरोधा विष्णुरामनामा तस्य गृहे वामन मधुसूदन त्रिविक्रमत्रयो वराः ॥ कन्या याचनाय समागताः ॥ एका कन्या च त्रयो वराः ॥ कस्य दीयते कस्य न दीयते ॥ एवं चिंताप्रपन्नो ब्राह्मणः ॥ सा कन्या कालसर्पेण दृष्टा ॥ तत्सीडिता मंत्रिकैकेन समानीता तेन चिन्हानि निरीक्ष्योक्तं ॥ एभिश्चिन्हैः न जीवति कन्याया अस्याः मृत्युर्न संदेहः ॥ किमन्यैर्बहुभिर्भाषितैः ॥ मंत्रिवचनमाकर्ण्य पुतित्पीता

विष्णुशर्मातिन नदीतीरे संस्कारिता ॥ त्रयोपि वरास्तत्र स्मशाने गताः ॥ एको
भस्मं गृहीत्वा देशांतरे गतः ॥ द्वितीयोपि अस्थिनी गृहीत्वा गंगायां गतः ॥ तृतीयो
पि स्मशानभस्मोपुटिरकं बध्वा स्मशान सेवां करोति ॥ प्रथम विप्रेण भ्रमतान्यदेशे
ब्राह्मणस्य गृहे यावत् ब्राह्मणो भुंक्ते तावद्बालकेन रोदितुमारब्धं तच्च बालकं
मात्रा गृहीत्वा अग्निमध्ये प्रक्षिप्तं ॥ विप्रेणोक्तं ॥ न करिष्यामि तव गृहे भोजनं ॥ गृ
हस्थेन भणितं ॥ कस्मात्कारणात् ॥ रक्षकर्मवनत्ते ॥ यस्य तस्य न गृहे न भोक्त
व्यं ॥ तेन गृहस्थेन गृहमध्ये प्रविश्य संजीविनी विद्यायाः पुस्तकमानीतं पुस्त
कमुद्घाट्य मंत्रमेकं जपित्वा भस्मीभूतबालकः संजीवितः कृतं ब्राह्मणेनाति कौतुकं दृ
ष्टं चिंतितं ॥ तेन विप्रेण यदीदं पुस्तकं मम हस्ते चटति तदा संजीवयामि ॥ तां क
न्यां जीवापनार्थे तस्य पुस्तकमुपहृत्य तस्मिन् स्मशाने गतः ॥ द्वितीयोपि विप्रो
गंगायामस्थिनि क्षिप्त्वा तत्रैवागतः परस्परं त्रयाणामपि मेलापकः संजातः

ताभ्यां पृष्टं ॥ भो मित्र देशांतरे गतेसति त्वया कापि विद्या ज्ञाता ॥ तेनोक्तं ॥ संजीवि
नी विद्या ज्ञात्वा ॥ अनीतातन्हिजीवायय इयं तेन पुस्तकमुद्रा च मंत्रमेकं जपित्वा
तद्भस्मानि ॥ सिंचयित्वा ॥ सा जीवाकुतालस्या: अथै त्रियोपि विप्रा: क्रोधांधलो
चनो: परस्परं कलहं कुर्वंति ॥ एतत्कथानकं कथयित्वा वैताल्लेनोक्तं ॥ राजन् ॥ कथ
य ॥ त्रयाणां मध्ये कस्य भार्या भवति ॥ यदि जानन्न कथयसि तदा हृदयं स्फुटि
त्वा ॥ पंचत्त्वं यास्यसि ॥ राजोक्तं ॥ श्रूयतां वश्न सर्वस्वं यदि ते विस्मयो हदि ॥
येनजीव पिता कन्या स पीता जीवदायकः ॥ येन तीर्थेस्थीनि क्षिप्त्वा स पुत्रः परि
कीर्तितः ॥ तस्य भवत्ति भार्येयं येन स्थानं निषेवितं ॥ एवं श्रुत्वा गतो वेतालः ॥
॥ ॥ द्वितीयकथानकं समाप्तं ॥ २ ॥ ॥ अस्ति मध्यदेशे शोकाश्रिकानाम नगरी ॥ तत्र म
ध्यस्वरोनाम राजा ॥ तस्य पुष्पावलीनाम कन्या ॥ मध्यदेशीयराज्ञः प्रधाना: स
मायाता: ॥ तैरमायै दुहिता याचिता संधिविग्रहेण स च विसरे राज्ञा सह हरनिं

न ८

जातंतैर्विवादैः॥ राज्ञः पार्श्वेक्न्यायाश्चित्ता॥ राज्ञाउत्साहेनस्सहितापरत्ता॥ सामदन
मंजरीसारिकयासहसमायाता॥ सासारिकाशुकंपंजरेनिक्षिप्तासरूपासारिकांदृष्ट्वा
शुकेनम नुरेणभणितं॥ हेप्रियेसंभोगः क्रियतां॥ गतंतेयौवनेभीरुजीतंवित्तेनि
रर्थकं॥ नाहंपुरुषवांछामिअहंकारेणनोक्तवान्॥ २०॥ कस्मात्कारणात्॥ पुरुषाः पा
पिष्ठाः स्त्रीघातकाभवंतिशुकेनोक्तं॥ स्त्रियोपिदुश्चारिण्यः॥ अन्तनभाषिण्योपुरुष
वंचकंति॥ ताभ्यांविवादंश्रुत्वा॥ भणितंराज्ञा॥ कथ्यतांविवादकारणं॥ सारिकयोक्त
म्॥ पुरुषाः पापिष्ठाः स्त्रीघातकाभवंतिराजन्श्रूयतांएलापुरंनामनगरंतत्रम
हाधनोनामश्रेष्ठितस्यपुत्रोधनक्षयोनामासेप्रणीतः॥ पुण्यवर्द्धननगरेश्रेष्ठी
उभयंचददौदुहितां॥ राजमतीतेनसापरिणीता॥ पितृगृहेमुक्ता॥ धनक्षयस्य
पितापंचत्वंगतः॥ तेनधनक्षयेनसर्वधनंद्यूतेनहारितं॥ सोपिश्वसुरगृहेमी
लनायगतः कियंतोवासरान्स्थित्वासाभरणांभार्यांगृहीत्वा॥ मुकलानगराभिमु

खेप्रस्थितः॥ यावन्मार्गे गच्छति तावद्भणितं॥ हे स्त्रिये अत्र महाभयं विद्यते तस्याग्रे
ग्रहणकानि ग्रहीत्वा॥ तां विवस्त्रां विधाय अंधकूपे पातिता॥ ततो निजनगरे गतः॥
कैश्चित्पथिकैः स्त्री निःसारिता॥ पुनश्च पितृगृहे समायाता॥ क्षणमेकं शोकं कृत्वा
मात्रा सुता॥ आश्वासिता॥ तया एवमुक्तं॥ मम भर्ता चौरेण नीतः॥ न ज्ञायते कुत्रापि वि-
नाशं गतः॥ पश्चादहमेकाकी समायाता॥ तेन धनक्षयेन सर्वाणि ग्रहणकानि द्यूते
ताव न हारितानि॥ पश्चात्श्वसुरगृहे समायातः॥ यावद्गच्छति तदग्रे भार्या दृष्टा तेन चिंति-
तं॥ मया तावत्कूपे निक्षिप्ता कथमत्र दृश्यते॥ तयोक्तं॥ मा भैष स्वामिन्॥ एवं भणित्वा गृ-
हे नीतः॥ सारिकयोक्तम्॥ राजन् प्रत्यक्षमेतन्मया दृष्टं॥ सर्वथा पुरुषेण सह मम का-
र्यं नहि भोः॥ किर त्वमपि ब्रूहि॥ शुकेनोक्तं॥ वाजीवारणलोहानां काष्ठपाषाणवाससां
॥ नारीपुरुषतोयानामंतरं महदंतरं॥ २१॥ अनृतं साहसं माया मूर्खत्वमतिलोभ-
ता॥ अशौचत्वं निर्दयत्वं स्त्रीणां दोषस्वभावजाः॥ २२॥ अस्ति कांचनपुरं नाम न-
गरं॥ तत्र सागरदत्तो नाम श्रेष्ठी॥ तस्य पुत्रः श्रीदत्तो नाम संवसति॥ श्रीनग

रेसमुद्रदत्तस्यसुताजयंतीस्त्रीविवाहिता।।सोपिक्रियाणकानिगृहीत्वाश्रीदत्तोना
मप्रवहणाकेचटित:।।सापितृगृहेयौवनस्थाजातायौवनमुदयकालेभवतिविरू
पेषुलावण्यं।।निंबफलस्यापमाधुर्यंसापिनिजभवनस्योपरिसखीभि:परि
वृत्तासतिमार्गविलोकनंकरोति।।एकस्मिन्दिनेमार्गेसुंदरोयुवादृष्ट:।।तयामा
लिनीसखीदूतकेनप्रेषिता।।सागता।।भोमन्मथवेनसमुद्रदत्तसुतात्वयासह
संभोगंतेनोक्तं।।निशीथसमयेतवगृहेआगच्छामि।।रात्रौसखीगृहेमेलापक:सं
जात:।।एवंसुखसंभोगंदिनेदिनेकुरुते:।।कतिपयदिवसेस्वभायामानयनाय
जामातागृहेआगत:।।तंभर्तारमागतंदृष्ट्वाचिंताप्रपन्ना।।किंकरोमिक्वगच्छा
मि।।एवंशोचंतीतिबुभुक्षानतृषानशीतंनचोष्णंनसर्वं।।सख्याग्रेवृत्तांतं
कथितं।।ततोजामातृकोस्नायनंवेश्मगत:सातिपात्राणिबोध्यबलेनभर्तु:
समीपेप्रेषिता।।भर्त्तारेणोक्तं।।हेप्रियेसमागच्छ।।साचपरमदु:खीभर्त्वाभर्तु:

समीपे शयने प्राप्ता ॥ तं भर्तारं निद्रावसरं दृष्ट्वा ॥ शयनादुत्थाय यावद्गच्छति
स सखीगृहे तावन्मार्गे चौरेण दृष्टा ॥ चिंतितं ॥ साभरणा क्व गच्छति पृष्ठतो गतः
श्चौरः सयं चोपतिष्ठति तत्र सा गता तस्मिं दिवसे चतुष्पथप्रदेशे संगमः ॥
कघिलो मृत यावत्सा तत्र गच्छति ॥ तावत्पुरुषो दैववशाच्चौरं भणीत्वा कोटवा
लेन व्यापादितः ॥ सापि भरनेन पीडिता ॥ पतितं मृतकमालिंगयति ॥
विलेपनं कुंकुमतांबूलादिकं ॥ सर्वं वीहाय ॥ अतिस्नेहात् ॥ भूयो [illegible]
भूयो मुखचुंबनं करोति ॥ चौरोपि दूरस्थः सर्वमपि तस्या एवं विलासितं ददर्शो
॥ तावत्तत्र स्थितेन वटक्षयेन चिंतितं ॥ अस्य मृतकस्य देहे प्रविश्य अ
नया सह संभोगं करिष्यामि ॥ संभोगे कृते सति नासिका दंतैः चोटिता ॥ दूरस्थो
पि चौरः सर्वमेव पश्यति ॥ सा रुधीरचर्चितांगी सखीगृहे गता सर्ववृत्तांतः क
थितं सखीप्रोक्तं ॥ यावद्दिसोदयो भवति ॥ तावत्परिणीतभर्तुः शयने गत्वा

गुरूतरस्वरशब्दैः रोदनीयमिति सख्या वचनमाकर्ण्य भर्तुः समीपे गत्वा
रोदितुमारब्धं तच्छब्दं श्रुत्वा कुटुंबलोकः अधावित ॥ हे निर्घृण हे निर्लज्ज
हे पापिष्ठ क्रूरकर्मन् मम सुतायाः निरपराधायाः कस्मान्नासिकाच्छिन्ना
॥ तेन जामात्रा चिंतितं ॥ मम साकिमुद्वेगः संजातः ॥ न विश्वसेत् कृष्णास
र्पस्य कृष्णाविप्रस्य न विश्वसेत् ॥ नायकाच्छिन्नायास्त्रीच रित्रं न च वि
श्वसेत् ॥ ३३ ॥ कवयः किं न पश्यंति किं न जानंति योगिनः ॥ मद्यपाः
किं न जल्पंति योषितास्ते न वापि च ॥ अश्वप्लुतं माधवगर्जितं च स्त्रीणां
च रित्रं पुरुषस्य भाग्यं ॥ अवर्षणं चाप्यतिवर्षणं च देवो न जानाति कु
तो मनुष्याः ॥ ३५ ॥ स जामातः समये रोषकारीसणित्वा राजाकुले सम
र्पितः ॥ राज्ञो ये सर्वे वृत्तांतं कथितं ॥ राज्ञा निर्णयः कृतः ॥ असौ स्त्रीघात
कः शूलिकायामारोपणीयः ॥ यावद्वध्यस्थानं नीतः तावत्पच्छेन चोरेण

राज्ञा विज्ञप्तः॥ देवज्ञा देवज्ञा॥ जामातव्यकृतः॥ प्रागवृत्तांतं चौरेण विज्ञप्तं॥
धर्माधिकारे॥ पुस्तकमालोक्य भणितं॥ प्रजानां रक्षणं सम्यक् प्राज्ञः
सर्वस्य कारणं॥ अरक्षो याति नरकं तस्मात् रक्ष्याः सदा प्रजाः॥ २६॥ ए
ष राजधर्मः॥ एवं चौरेण कथिते सति॥ जामातृको वस्त्राणि परिधाय सु
तः॥ तां नारीं राद्भेन अरोप्य॥ नगरात्पश्चिमद्वारे निर्घाटिता॥ विदग्धचू
डामणिमुकुटेनोक्तं॥ एवं ईदृशी भवति॥ तत्र तावुभावपि पक्षभाव परित्य
ज्य॥ दिव्यदेहधारी भूत्वा गतौ चित्ररथालयं॥ एवं कथानकं कथयित्वा
वैतालेनोक्तं॥ राजन् कस्य पापं भवति॥ राज्ञोक्तं॥ निंदा योषित्॥ एवं
श्रुत्वा गतो वैतालः॥ ॥ इति तृतीयकथानकं समाप्तं॥ ३॥ ॥ अस्ति व
र्द्धनिनाम नगरं॥ तत्र स्रडिगो नाम राजा॥ स च स्वस्थानभूमौ निधी स्थितः

20

११ एकस्मिनदिवसेदक्षिणपथाद्वीरवरोनामसेवाकरणायसमायातः॥प्र
तिहारेणराज्ञासहदर्शनंकारितं॥राज्ञोक्तं॥दिनपाठकायांतवकिंक्रीय
ते॥वीरवरेणोक्तं॥दिनेदिनेसहस्रमेकंसुवर्णं॥राज्ञोक्तं॥कियंतोगजर
थोपदातयःसंति॥तेनोक्तं॥भार्यासुतदुहिताअहंचएवंचत्वारी॥पं
चमोनास्ती॥राजसभायांसर्वेहसिताः॥चिंतितंराज्ञा॥किमर्थंबहु
धनंयाचते॥बहुधनंदत्तंकदाचित्फलंभविष्यति॥राज्ञाभांडागारी
व आकार्यआदेशोदत्तः॥अस्यवीरवरस्यसुर्णसहस्रमेकंदातव्यं॥
वीरवरोपिभोजनादिकंगृहीत्वागृहेगच्छति॥शेषधनंब्राह्मणयाचक
अभ्यागतानांसागंददाति॥रात्रौराज्ञःसमीपेगत्वागत्वाशयनंकरोति॥॥
॥निशीथसमयेराजाएवंवदन्ति॥ ॥द्वारेकितिष्ठन्ति॥देवअहंविवर
वरःस्तिस्वामिएवरात्रौ॥राजापृच्छन्ति॥तदावीरवरःशब्ददाति॥अन्य ११

२१

द्वास्म रान्नभ्रमौ निशीथसमये रुदंत्यानायश्शिब्दं शृणोति ॥ राज्ञोक्तं ॥ द्वा
रेकः स्तिष्ठति ॥ वीरवरेणोक्तं ॥ देव अहं वीरवरास्ति स्वामी रुदंत्यानायश्शिब्दं
शृणोति ॥ तेनोक्तं ॥ शृणोमि राजन् ॥ अस्याः समीपे गत्वा स्वरूपं ज्ञा
त्वा समागच्छ ॥ राज्ञोक्तं ॥ जानीयाः प्रेषणेभृत्या बांधवा व्यसनागमे ॥ मि
त्रो विपत्तिकाले च भार्यां च विभवक्षये ॥ २० ॥ ततो वीरवरो रुदंत्याशब्देन ल
ग्नो लग्नो गतः ॥ राजापि वीरवरस्य सह अवलोकनाय अंधकारे परं प्रेछाद्य
पृष्ठनो गतः ॥ तत्र दिव्याभरणभूषिता ॥ मुक्तकेशा नारी दृष्टा ॥ नृयते हस
तेच्चैव धावते चलितैः पुनः ॥ रोदते चासुदीनं च करुणं चातिदुःखितं ॥ २१ ॥
अहं दुःखीति पापात्माधुनोयं ॥ मुहुर्मुहुः ॥ अस्फोटयति गात्राणी उमसो
त्पयते मुखे ॥ २२ ॥ वीरवरेणोक्तं ॥ कात्वं प्रलापं करोषी ॥ तयोक्तं ॥ राजल
क्ष्मीरहं ॥ सुद्विगोपी राजा तस्यानुपरं ययौ ॥ वीरवरेणोक्तं ॥ यदि त्वं रा

22

जल्पस्मीत्तर्हि किंनकारणेनरोदसी॥तयोक्तं॥त्ततीयदिनेराजामरिष्यं
त्ति॥अहमनाथाभविष्यामि॥तेनकारणेनरोदनंकरोमि॥वीरवरेणोक्तं
॥अस्तिकोउपाय:॥येनराजात्वचिरंजीविभविष्यति॥तयोक्तं॥राजकी
यापडुदेव्या:भट्टारिकाया:पुरोगत्वा॥यदित्वंस्वहस्तेनखड्गंत्वाकृष्यसि
निजपुत्रस्यशिरछेदनंकरोषि॥तदाराजाशतायुर्भविष्यति॥एवंश्रु
त्वा॥वीरवरोगत्तोनिजभवने॥राजापृष्ठतोगत:॥वीरवरेणभार्याप्रसु
प्ताउत्थापित्ता॥कथितंसर्ववृत्तांतं॥भायचियंविशालाक्षीसर्वयोषि
द्गुणेयुता॥स्वच्छायामधुरालापावीरवरस्यवर्णिनी॥४०॥आवर्तनाभि
गंभिराकरभोरुघनंस्तनी॥मृगीचकीतनेत्राचउत्फुल्लकमलानना॥४१॥
सुहृदिनिरंतरंचित्तेगुणवतीहृदयेअनुवर्तति कुलव्रते॥स्वामिनीशालिस
मेतेनिवेदयउ:स्वसुखिनोभवंति॥४२॥तेपुत्रायेपितुर्भक्तासपिताउत्त

पोषकृ॥गात मित्रं यच्च विश्वासः साभाययिच निर्वृत्तिः॥४३॥पुत्रो वशी
चार्थकरी च विद्या॥अरोग्यता॥मित्रसमागतश्च भार्या विनीता॥प्रियवादिनी
च्च शोकस्य मूलोद्धरणानि पंच॥४४॥अवनीतो भृत्यजनो न्रपतिरदाता श
ठानि मित्राणि अविनयवती च भार्या मस्तकशूलानि चत्वारि॥कांता वियो
गं स्वजनापमानं ऋणस्य शेषं कुन्रपस्य शेवा॥दरिद्रभावो विमुखं च मित्रं
विनाग्निना पंच दहंति कायं॥४६॥किंबहुना जल्पितेन राज्ञोथे अहं मस्क
मवश्यं प्राज्ञोमि॥नशांस पिता माता च मे भ्रेगच्छत्वं वरवर्णिनि॥भार्यु यो
क्तं॥मितं ददाति ही पिता मितं भ्राता मितं सुतः॥अमितस्य हि दातारं भ
तरिकान पूजयेत्॥४७॥न च पुत्रेण मे कार्यं स्वजनैर्न च बांधवैः॥न पिता च
न माता च त्वं हि स्वामिनी गतिर्मम॥४८॥न सजामि त्वत्सामिप्यं अहं स्वा
मि नृपतिव्रता॥भर्तारमाश्रयं सर्वे स्त्रीणां धर्माः सनातनाः॥४९॥नरा

नैःस्वुध्यत्तेनारीनो पवासव्रतैरपि ॥ अव्रताऽपिभवेत्सिद्धाभर्तरि हितमा
नसा ॥ ५० ॥ पादद्दशौचं हियाभत्तयाभुंक्तेभोजयत्तेप्रिया ॥ स्वीयंवदंतिया
नित्यंउच्यत्तेसामहासत्ती ॥ ५१ ॥ सुश्रूषयाच्चयानित्यंभर्तुस्तु हितवत्सला
॥ अक्रोधितापिनाक्रोधेउच्यत्तेसामहासत्ती ॥ ५२ ॥ एषधर्मोमियाप्रोक्तो
नारीणांचोत्तमागत्तिः ॥ अन्यवरंनपश्यंतिसंभाषैर्हष्टिगोचरैः ॥ ५३ ॥
पुत्रेणोक्तं ॥ मातायदिविषंदद्यात्पिताविक्रयतेसुतं ॥ राजाहरतिसर्वस्वं
तत्रकाप्रतिवेदना ॥ ५४ ॥ दुहिचोक्तं ॥ धन्यात्तानमहंमन्येआत्मानंभुवन
त्रये ॥ आत्मानंजीवितायेनसजीवतुनराधिपः ॥ ५५ ॥ वर्धनेनराज्ञोक्तं ॥
सारासंपद्यतेबुद्धिःसामतिःसाचभावना ॥ साहायास्ताहशाज्ञेयाईदृशी
भवितव्यता ॥ ५६ ॥ वीरवरेणभट्टारिकायाःपुरतोगत्वायुक्तं ॥ यन्ममपुत्रेण
जीवितमेनराजाच्चशतंजीवतु ॥ उक्त्वाखड्गेनचोछित्तंशिरः ॥ भगिन्यया

छूरिकामादाय निजोदरं च्छहरत्त॥ माचा पुत्रदुहित्तरौ पत्तितौ हष्ट्वा॥ आत्मनं व्यापा
दित्तं॥ वीरवरेण चिंतित्तं॥ तावत्त कुटुंबक्षयो जात्तः कस्य योग्यं सुवर्णसिहस्त्रं ग्र
हीष्यामि॥ निजशिरं छित्वा॥ पत्तितो धरणीतल्ले चिंतित्तं राज्ञा॥ ममार्थे कुटुंबस
यः जात्त॥ राज्येन स त्तिमे हदुःखं राज्येन किं प्रयोजनं॥ विग्रहं स्विंत्तयापुत्रा
दपि भयं यत्र तत्र सौख्यं हि कीहरां छूरिकामादाय यावद्जा शिरच्छेदं करोत्ति॥
तावद्भट्टारिकयोक्तं॥ पुत्र स्त्रह्निगराजेन हेवत्तुष्टाहं॥ त्वं साहसेन वरं ब्रूहि॥ यदि
देवी तुष्टासि म्रत्तानां जीवित्तं देहि॥ भट्टारिकायाः प्रसादेन सर्वे जीवित्ताः॥ प्रभा
त्तसमये स्त्रुह्निगदेवेन राज्ञः वीरवरस्यार्द्धं प्रदत्तं॥ सकृज्जल्पंत्ति राजानो सकृ
ज्जल्पंत्ति पंडित्ताः॥ सकृत्कन्या प्रदीयंते त्रिण्येत्तानि सकृत्त सकृत्त॥ ५॥ एवं
कथयित्वा वैत्ताल्लेनोक्तं॥ एतेषां मध्ये कः सत्त्वाधिकः॥ राज्ञोक्तं॥ राज्ञा सत्त्वाधिकः
केन कारणेन॥ राज्ञोक्तं॥ राज्ञार्थे भृत्याः॥ प्राणपरित्यागं कुर्वंत्ति॥ युक्तमेतत्त॥ भृ

१५ स्यार्थेस्वामिनाराज्ञाप्राणाः तृणवत्कृत्वा आत्मानंहंतुमारभेत्॥ अतएवराज्ञा
सत्वाधिकः॥ एवंश्रुत्वावैतालोगतः॥ ॥इतिचतुर्थकथानकंसमाप्तं॥४॥ ॥अ
स्त्युज्जयिनीनामनगरीतत्रराजामहाबलोनामतस्यसंधिविग्रहिकाहरिदासः॥
तस्यसुतामंदावतीनामसाचवरयोग्यावर्त्तते॥ दुहित्रोक्तं॥ अहंकस्यदातव्या
यस्यसम्यग्गुणाःभवंति॥ हरिदासोदक्षिणाधिपतिपार्श्वेराजादेशेनगतः॥
यत्रराज्ञाधिपतिः तत्रसर्वविसर्वेराजासहदर्शनंजातं॥ राज्ञोक्तं॥ कालः संप्र
तिवर्त्ततेकलिरसौसत्यानरादुर्लभाः देशाश्चप्रलयंगताः कुमतयः पापेर
ताः पार्थिवाः॥ नानाचौरगुणात्तुष्यंतिपृथिवीआयेजिनः क्षीयतेपुत्रस्या
पिनविश्वसंतिपितरःकष्टंजिगद्वर्त्तते॥५॥ धर्मप्रवृत्तिंततपः प्रचलितंस
त्यंचदूरेगतंपृथिवीमंदफलानिपाखंडकठिनालोकालिंगताब्राह्मणाः राजाचा १४
र्थपरायणः प्रतिदिनंपुत्रापितृद्वेषिणोसाधुःखीरतिदुर्जनेप्रभृतीप्रायः

27

प्रविष्टे कलौ ॥५१॥ तत्र चास्थितस्य ब्राह्मणस्यैकेन आगस दुहितायाश्चिताह
रिदासेन भणितं ॥ तत्स्य कस्य सम्यग्गुणा भवंति ॥ द्वावपीचटितौ ऊकारो उक्तः
॥ उज्जन्यां संप्राप्तौ द्वौ तस्य पुत्रेण राजादेशेन निजभगिनी ब्राह्मणाय प्रदत्ता ॥
तेन निजगुणाः कथिताः मम ज्ञानगुणाः संति यद्भावी यद्भूतं यद्भवति ॥ त
त्सर्वमहं जानामि तेनाप्यागयमातुः समीपे दुहितायाश्चिता ॥ तेनोक्तं ॥ ममास्ति
सम्यग्गुणो इस्ककेसति तया दुहिता तस्यापि प्रदत्ता ॥ तयोक्तं ॥ अहं शब्दवे
धितत्तो हरिदासेन सह प्रयाणामेपि मेलापकः ॥ संजातः परस्परदुहितोहा
नन्त्वा सर्वे विषादं गता ॥ एका कन्या त्रयो वराः कस्य पाणिग्रहणं भविष्यति
॥ एवं चिंताप्रपन्नो हरिदासः ॥ सा अतिरूपवती क्षणित्वा रात्रौ विंध्याचलेन रा
क्षसेन गृहीता ॥ तेनोक्तं ॥ विंध्यपर्वतेन राक्षसेन गृहीत्वा सा नित्रास्त्रपाणिनो
क्तं ॥ अहमानयिष्यामि ॥ तृतीयेणोक्तं ॥ अस्मदीयरथेमारूढो भवत्वं ॥ तेन रथेच

टित्वा राक्षससंव्यापाद्य कन्यासमानीता अस्यार्थेत्रयोपिवराः विवाहंकुर्वंति ॥
चिंतितं पित्रा कस्मै दीयते ॥ एवंकथयित्वा ॥ वैतालेनोक्तं ॥ सर्वेपि विशिष्ठा गुणाः ॥
राज्ञोक्तं ॥ उपहरणभर्तौ ज्ञानविज्ञानौ उद्यमसंहारा धैर्यंबलंबुद्धि पराक्रमः ॥ षडे
ते यस्य तिष्ठंति तस्य देवोपिशंकते ॥ ६१ ॥ निर्विषेनापिसर्पेणकर्त्तव्यामहतीफ
णा ॥ विषंभवतुमाभवतु घटाटोपो भयंकरः ॥ ६२ ॥ अत्तःकरणात्तरास्त्रपाणि
नोभवतीभार्येयं ॥ एवंश्रुत्वागतोवैतालः ॥ ॥ इति पंचमपानकंसमाप्त ॥ ५ ॥ ॥
अस्तीधर्मपुरीनामनगरीतत्रधर्मसेनोनामराजा ॥ तत्र मंत्रीस्थिधिरोनाम ॥ ते
नोक्तं ॥ देव राज्यधरः पुत्रोनास्ति ॥ अपुत्रस्य गृहंशून्यं दिशाशून्यंचबांधवाः
॥ मूर्खस्य हृदयंशून्यंसर्वंशून्यंदरिद्रता ॥ ६२ ॥ एवमंत्री वचनमाकर्ण्यत्तत्रपुत्र
स्यार्थेराज्ञा देव्यायतनंसेवितुमारब्धं ॥ तस्याः देव्याः पूजां ॥ स्तुतिंकरोति ॥ नम
स्ते देव देवेशी ब्रह्मेंद्र विष्णुवंदिते ॥ शिवदेहस्थितेसौम्येमहालक्ष्म्यैनमोस्तुते ६३

यद्दी देवी महाचंडी चामुंडे चंडरूपिणी ॥ चंडमुंडारविरौद्रे चंडयोगिनी नेन
मः ॥ इतिस्तवेन दिव्येनुराज्ञाभ्यराधिता सती ॥ देव्योक्तं ॥ पुत्रस्तव भविष्यति सू
रो भीमपराक्रमः ॥ ततश्चंडिकाया नमस्करणाय भव्यकोपि राजा मित्रेण सह आग
तः ॥ तेन राजकीरां कन्यारूपवतीतत्रैव दृष्टा ॥ तदुपं दृष्ट्वा भट्टारिकाग्रे विज्ञप्तं ॥ यदि
देवी अनया सह संबंधो भविष्यति तदा आत्मीयमस्तकेन तव पूजां करिष्यामि
॥ एवं भणित्वा ग्रामे गतः ॥ तद्दिन पूर्वं विरहवेदना जाता मित्रेण तत्पितुरग्रे कथित
॥ तस्य पित्रा दुहिता याचिता राज्ञा उत्साहेन प्रदत्ता ॥ तैः सर्वैः तत्रागत्य विवाहि
ता ॥ कतिपय दिवसादूर्ध्वं मित्रेण सह भार्यां गृहीत्वा श्वसुरस्य गृहे मीलनाय
समागच्छति ग्रामथोरतरे यावदागच्छति तावच्चंडिकायतनं दृष्टं ॥ हे भार्ये यावदहं
देवीं नमस्कृत्य आगच्छामि ॥ तावत्त्वं मित्रेण सह अत्रैव तिष्ठ तेनापि देव्याग्रे छुरि
कामाकृष्य निजशिरश्छेदितं ॥ मित्रेण प्रोक्तं ॥ मम भ्राता अद्यापि न आगच्छति ॥ अ

१६ हंगच्छामि विलोकार्थं ॥ कथंवेलालग्ना यावद्दागच्छतित्तावंम्रतोदृष्टः तेन चिंतितं ॥
ममरूपंद्रष्टंतः अनेनब्यापादित्तः ॥ त्तेनापिछुरिकामाकृष्य निजमस्तकंछिन्नं ॥
पृष्टेत्तस्यापिभार्यासमायाता ॥ द्वावपिम्रतौदृष्टौ चिंत्तितंतया किंजीवितव्येन
ममयद्दिअसौभर्त्तम्रितः अहमपिमरिष्ये ॥ तया निजोभरीयेनपाशंकृत्वा
यावत्कंठेसिपतितावद्रुद्राणिकयोक्तं ॥ हेबालेतुष्टाहंवरंब्रूहि तयोक्तं यदितु
ष्टासित्तर्हिद्वावपिजीवय रुद्र्योक्तं ॥ शिरछीद्रं नियोजय यथामित्रशीर्षंभर्त्तुस्कं
धेनियोजितं ॥ भर्त्तृश्शिरः मित्रस्कंधनियोजितं ॥ तेनद्वावपिपरस्परं ॥ कलहंकुर्व
तः ॥ एवंकथानकंकथयित्वा ॥ वेतालेनोक्तं ॥ राजन्कथय कस्यभार्यभवति राज्ञो
क्तं ॥ सर्वौषधीनामन्नंप्रधानं सर्वेषुपेयेषुजलंप्रधानं ॥ सर्वेषुसौख्येषुप्र
मदाप्रधानंसर्वेषु ॥ गात्रेषुशिरः प्रधानं ॥ ६५ ॥ एवंश्रुत्वागतोवैतालः ॥ इतिष
ष्टमकथानकंसमाप्तं ॥ ६ ॥ ॥ अस्तीचंपापुरीनाम नगरीतत्रचंपके ॥ श्वरोना १६

31

मराजा तस्य राज्ञी सुलोचना तस्याः पुत्री भुवनसुंदरी सा च वरयोग्या वर्त्तते
ये पृथिव्यां राजानः संति ते सर्वे पट्टे लिखित्वा दर्शिताः ॥ तयोक्तं ॥ मम को पि वरो
न रोचते ॥ राज्ञोक्तं ॥ तर्हि स्वयंवरं गच्छ ॥ तयोक्तं ॥ न स्वयंवरं गच्छामि ॥ गुणत्रयं वि
नयत्रयं यस्य तस्य तांताहं दीयतां ॥ रूपं वेलं दानं च ॥ एवं श्रुत्वा ॥ राजा चत्वारो
वरासमायाताः ॥ भणितं राज्ञा निजगुणाः कथ्यतां ॥ एकेनोक्तं ॥ अहं मेकेन दिव
सेन पंचस्फुटिका निष्पादयामि एकं ददामि ब्राह्मणाय द्वितीयं देवाय तृती
यं स्वांगे चतुर्थं भार्यायै पंचमं विक्रीते ॥ भोजनादिकं करोमि ॥ द्विती
येनोक्तं ॥ मम सदृशाः संग्रामे द्वितीयो नास्ति ॥ तृतीयेनोक्तं ॥ अहं जलचरस्थ
लचरपक्षीणां ॥ द्विपादानं ॥ सर्वेषामपि जंतूनां जल्पनं जानामि ॥ चतुर्थेनो
क्तं ॥ अहं सम्यक्शास्त्रं जानामि ॥ बलं च रूपं च प्रत्यक्षमेव सर्वेषामपि वराणां
वचनं श्रुत्वा चिंतितं राज्ञा ॥ कस्मै दीयतां सर्वे गुणवंतः पंडिताश्च कस्य भविष्य

त्ति ॥ सासलज्जासत्ति ॥ प्रतिवचनं ददाति ॥ एवं कथयित्वा ॥ वैतालेनोक्तं ॥ रा
जन् कस्य भार्या भविष्यति ॥ राज्ञोक्तं ॥ पंचस्पृष्टिक निष्पादकैः सशूद्रः ॥ सर्वां
भाषांजानाति सवैश्यः ॥ यश्शस्त्रहस्तोपि संग्रामे भ्रमति स क्षत्रियः ॥ यः स
म्यक्शास्त्रंजानाति स ब्राह्मणः ॥ क्षत्रियस्य भार्या प्रियं कन्या भविष्यति ॥
एवं श्रुत्वा गतो वैतालः ॥ ॥ इति सप्तमकथानकं समाप्तं ॥ ७ ॥ ॥ अस्ति मल
यवती नाम नगरी ॥ तत्र गुणाधिपो राजा ॥ तस्य द्वारे दूरदेशांतरात् सेवाकर
णाय राजपुत्रो वीरमदेवः समायातः ॥ राज्ञो राजपैटिकायां अवसरं नि
यमेव सेवां करोति यत्किमपि धनमानीतं तत्सर्वं विलासैकेन व्ययीकृतं ॥ नि
र्धने जाते सति सपरिवारो गतः ॥ एकस्मिन्दिवसे दूरंतरे राज्ञा आखेटके गतः
तत्र परिजनः सकलोपि विश्रांतश्चिंतितं ॥ राज्ञा स्वनगरे गमिष्यामि ॥ यावदेवं
चिंतयति ॥ तावं निर्धनेन सेवकेन आगत्य राजा नमस्कृतः ॥ राज्ञोक्तं ॥ तव दिन

पोटिकाकथमस्ति॥ तेनोक्तं॥ पत्रं नैव यदा करीरविटपे दोषो वसंतस्य किं नोलूको
ऽपि विलोकते यदि दिवा सूर्यस्य किं दूषणं॥ वर्षा नैव पतंति चातकमुखे मेघस्य
किं दूषणं यत्पूर्वं विधिना ललाटलिखितं तन्मार्जितुं कः क्षमः॥ ६६॥ समीहितं
यन्न लभामहे वयं प्रभो न दोषः खलु चक्रमणो मम॥ दिवाप्युलूकोयदि नावलोकते
तदापधरोकेयमांसुमाल्लिनः॥ ६७॥ यावत्पुण्योदयः पुंसां तावत्सर्वेपि किंकु
रः॥ पुण्यंच्छेदेपि संजाते बांधवास्तेपि विद्विषः॥ ६८॥ आयुः कर्मच वित्तंच वि
द्या निधनमेवच॥ पंचैतानि हि सृज्यंते गर्भस्थस्यैव देहिनः॥ ६९॥ देवस्वा
मिन् सेवाकृताञ्चिरं साकालेपिन निष्फलायत्ति॥ राज्ञोक्तं॥ बुभुक्षितोहं नात्र
भोजनप्राप्तिरिसाकण्युसेवकेन कृतस्थानात्॥ आमलकद्वयमानीतं भ
क्षितं राज्ञा तृप्तिः संजाता॥ तेन सेवकेन राजा स्वनगरे समानीतः॥ तस्य से
वकस्य राज्ञा दिनपट्टिका कृता॥ एकस्मिन् दिने अन्यराज्ञः समीपे राजाप्रयो

त्तुने॥प्रेषितेयावत्समुद्रतीरेगच्छतितावत्समुद्रमध्येदेवतायतनंदृष्टं॥तत्रदे
वीपूजयित्वानायकाग्रचलिता॥दृष्टाष्टछत्तोल्लग्नः॥तत्तयोक्तं॥किमर्थमाग
तः॥तेनोक्तं॥भोगार्थमहंकामवशोजातः॥सपुनरपिव्यावृत्यसमायातः॥सर्व
मपिवृत्तांतंराज्ञोग्रेविज्ञप्तं॥भणितंराज्ञातर्हिगम्यतां॥द्वावपितत्रागतौ॥सा
पिनायकादेवींनमस्कृत्यतत्रैवआगता॥राज्ञोरूपंदृष्ट्वासानुरागंवदति॥राज
न्त्वयादेशोदीयतांयत्किमपिभणसित्वमहकुसंतदहंकरिष्यामि॥राज्ञोक्तं
तदासेवकस्यभार्याभव॥तयोक्तं॥पूर्वंप्रतिपत्तिपन्नंभवदीयआदेशप्रमाणः
गांधर्वविवाहेनसेवकेनपरिणीता॥एतत्कथानकंकथयित्वावेतालेनोक्तं॥द्वयोर्मध्ये
कःसत्वाधिकः॥राज्ञोक्तंसेवकःसत्वाधिकः॥वेतालेनोक्तं॥राज्ञादेवांगनालब्धा
तस्यप्रेहत्वाकथंराजन्सेवकःसत्वाधिकोभवति॥राज्ञोक्तं॥यःप्रथमंसमुद्रपारं
गतःससत्वाधिकः॥प्रथममुपकारःसेवकेनविहितः॥अतःकारणात्सेवकःसत्वा

धिक्ः ॥ एवंश्रुत्वागतोवैतालः ॥ इत्यष्टमकथानकंसमाप्तं ॥ ८ ॥ ॥ अस्तिमदनपुरंनामनगरंतत्रमदनवीरोराजा ॥ तत्रवणिक्‌हिरण्यदत्तकोनामतस्यसुतामदनसेनानामसाचवसंतोत्सवेसखीभिः सहक्रीडितुंवनमध्येगता ॥ तत्रनगरवणिक्‌सोमदत्तसुतोधर्मदत्तोमित्रेणसहतत्रैवसंप्राप्तः ॥ तद्रुपंदृष्ट्वाक्षुभितोसौ ॥ यद्येषाममभार्याभविष्यतितदाजीवितंफलंभविष्यति ॥ सविरहवेदनयापीडितः शर्वरीमहताकष्टेनगताप्रभातसमयेतत्रैवदृष्ट्वाएकाकीभूत्वादक्षिणकरेधृत्वायदिभार्याभविष्यति ॥ ततोहंजीवयामि ॥ अन्यथाधिग्धिग्‌वेदनामन्मथस्यमहान्मनः ॥ शरीरमक्षयंकृत्वाभिनत्यंतर्गतंमनः ॥ ७० ॥ तयोक्तं ॥ अहंकन्यातवपापंभविष्यति ॥ प्रतीक्षपंचदीनानिपरिणीतास्तीतवपार्श्वेआगयपश्चाद्भर्तुः समीपेगमिष्यामि ॥ इत्यर्थेसाप्रियामुक्तामंदिरेगतास्ति सोप्यस्वपुरेगतः ॥ पंचदिवसेविवाहः संजातः ॥ विवाहितास्तिनिशीथसमयेयावद्भर्तारिअलिं

गनंकरोति ॥ तावत्प्रियया निवारितः ॥ कन्या सन्ति यद्वृत्तांतं अभूत्तत्सर्वं भर्तुरग्रे
निवेदितं ॥ भर्त्रोक्तं ॥ यदि सत्यं तर्हि गच्छ तस्य यज्ञवनाद्यावद्गच्छति तावत्पथि चौरे
ण दृष्टा दुष्टचौरेण भणितं ॥ अस्याः वस्त्राण्याभरणानि नेतानि ॥ चौरेणोक्तं ॥ कथ
स्थितासि करभोरु घने निशीथे प्राणाधियो वसति यत्र मनः प्रियो मे ॥ एकाकिनि
वेदकथ्यन बिभेषि बालेन त्वास्ति पुंखितशरो मदनः सहायः ॥ ७३ ॥ चौरस्याग्रे
सर्वमपि वृत्तांतः कथितः ॥ तथा कृतं स्वंगारभंगः क्रीयते ॥ मुक्ता चौरेण ॥ तत्र
गता सा यत्र शयनस्थले स तिष्ठति ॥ तेनोक्तं ॥ पद्मिणी याच गांधर्वी किन्नरि
वासुरेश्वरी ॥ सन्निधौ मम का त्वं च कुतः स्थानात्समागता ॥ ७२ ॥ तयोक्तं ॥ हिर
ण्यदत्तस्य सुता मदनसेना नाम अहं पूर्वं बिल्लात्त्वया शयनीयं चाकारिता
सन्ति ॥ अहमागता ॥ यत्तव रोचते तत्कुरुष्व ॥ तेनोक्तं ॥ इदं वृत्तांतं त्वया भर्तुरग्रे नि
वेदितं ॥ किं वा न हि ॥ तयोक्तं ॥ कथितं सर्वमप्येवं ॥ वस्त्रहीनमलंकाररहितं हीनं

चभोजनं॥ स्वरहीनंचगांधर्वंभावहीनंचमैथुनं॥७३॥हस्तिस्कंधंनहिजीकायांजी
ह्वायांयेनतद्वहि॥ वहिस्कंधंतंनकुर्वंतीविचित्रचरित्ताःस्त्रियः॥७४॥एवंभणित्वाविस
र्जिता॥तेनपरस्त्रियोनसेवामि॥गतासाचौरपास्वेसिवछित्तांतंकथितं॥चौरेणा
पिप्रसन्नंभूत्वासामुक्तासमायाता॥भर्तुःसमीपेस्नेहमालिंगनं॥विहितं॥एवंक
थयित्वावैतालेनोक्तं॥किंकारणेनराज्ञोक्तं॥यत्स्वपतिनामुक्तातदुचितंज्ञात्वापरपुरुषेणमुक्ता
राज्ञोदंडभयात्तु॥चौरस्यकिंकारणंनास्ति॥अतएवचौरःप्रधानः एवंश्रुत्वागतोवैतालः॥इति
नवमकथानकंसमाप्तं॥९॥ ॥अस्तिगौडदेशेपुंण्यवर्द्धनंनाममनगरं॥तत्रराजागुणशेखरो
नाम॥तस्यमंत्रीश्रावकअभयचंद्रोनाम॥तेनराजाश्रावकधर्मेणप्रवर्त्तितो॥शिवपूजागो
दानंसुवर्णदानंलोहदानंपिंडदानंगयायांअस्तिक्षेपणं अन्यानियानिदानानिसर्वा
णिनिवारितानि राजन् श्रूयतांधर्मस्वंश्रुत्वावैराग्यधार्यतां॥आत्मनःप्रतिकूलानि
परेषांनसमाचरेत्॥७५॥दुःखानियानिहरयंतेदुःसहानिजगत्रये॥सर्वाणितानितल्लभ्यंते
प्राणिमर्दनकारणात्॥७६॥अनियानिशरीराणिविभवोनहिशाश्वतः॥नित्यंसंनिहिते

म्रक्षः कर्तव्योधर्मसंग्रहः॥७७॥लज्जाद्रव्यहरंकुलंनिच्चधनंचित्तस्यसंतापनंनीचैर्नश्यति
हरंप्रमादजननंशीलस्यविध्वंसनं॥शीलज्ञानविनाशकंस्मृतिहरंशौचस्यनिर्नाशनं
मद्यंसहस्रदोषमार्गकुटिलंकोनामविद्वान्पिबेत्॥७८॥एकतश्चतुरोवेदाब्रह्मचर्यंतुचैक
तः॥एकतःसर्वपापानिमद्यपानंतुचैकतः॥७९॥मद्यपानात्परंपापंनभूतंनभविष्यति॥
नभस्याजायतेमांसंनवृक्षेषुनतृणेषुच॥८०॥इंद्रियाज्जायतेमांसंतस्मान्मांसंपरि
त्यजेत्॥संस्कृताचोपहृताचिरवादकस्यैवघातकः॥८१॥उपदेष्टानुमंताचषडेतेस
मभागिनः॥यदिवाखादकस्यैवनभवेद्घातकस्तथा॥८२॥एतस्मात्कारणात्श्रेयोघात
कादपिखादकः॥अथकिंबहुनोक्तेनुपद्यथियेणगुणशेखरोनामराजापंचत्वंगतः॥तत्र
कुमारोधर्मध्वजराज्येउपविष्टः॥तेनउभयचंद्रोनिस्सारितः॥एकदावसंतमहोत्सा
हेत्रिस्रोराज्ञामारीर्गृहीत्वाराजाधरागीयंक्रीडनायसमागतः॥तत्रसरोवरेचेटिका
याहस्तेकमलंगृहीत्वाराज्ञीहस्तेयावदर्पितंतावत्पादयोरुपरिपतितेनपादौभग्नौ॥द्वि
तीयराज्ञीचंद्रकिरणैराज्ञौसक्तिनस्याःनिविष्ठासनेस्फोटकाःसंजाताः॥तृतीयारा

द्वीदूरग्रहात्तुमुसल्लखंडनाशद्वंश्रुत्वाहस्तयोर्वेदनासंजाता॥एतत्कथयित्वावैताले
नोक्तं॥राज्ञीचयाणांमध्येकासुकुमारका॥राज्ञोक्तं॥दूरमुसल्लखंडनाशद्वेनहस्तयोर्वेदि
नासंजातासासुकुमारका॥एतद्वचनंश्रुत्वागतोवैतालः॥इतिदशमकथानकंसंपू
र्णं॥१०॥ ॥अस्तिगुणकरंनामनगरंतत्रजेनवल्लभोनामराजा॥तस्यमंत्रीप्राज्ञ
कः॥तस्यभार्यालक्ष्मीः॥तेनमंत्रिणालक्ष्मीसमीपेचिंतितंराज्यस्यकिंफलं॥अह
र्निशंराज्यस्यचिंताममवर्तते॥राजाभव्यांगनाभिःसहक्रीडांकरोति॥भार्ययोक्तं॥
राजन्॥राज्ञोविज्ञाप्यएवं॥यद्यहंतीर्थयात्रांकरिष्यामि॥मंत्रिणाराज्ञोविज्ञाप्यमुत्क
लापितोमंत्रिगतः॥तीर्थयात्रायां॥यावद्रामेश्वरंदेवंनमस्कारणायगच्छतितावत्
त्समुद्रमध्यांदेवांकवृक्षस्तद्दृष्टःकांचनमयशाखाशोभितंमुक्ताफलप्रकारंसप्रवालं
फलसंपूर्णनिरंतरदृष्टंतत्रवृक्षस्योपरिपर्यंकितल्लिकासंयुक्ता॥दिव्यनार्येकावीणाह
स्तांश्लोकत्रयंपठंतिदृष्टा॥सापठति॥येनयद्धामितंबीजंकर्मन्हमोस्तुभास्तुभं॥प्राप्य

२१

नेतेनतत्रैवनीयते विधीनासह ॥ ८३ ॥ देवायत्तंजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषं ॥ तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेनतमेवं चिंतयेच्छ्ररां ॥ ८४ ॥ पूर्वजन्मार्जितियच्चकर्मभ्रिमौसुभाःसुभं ॥ तदे
वसर्वजंतूनांसृष्टिसंहारकारकं ॥ ८५ ॥ एवंपरिहासानिमग्नाएवंकौतुकंमंत्रिणा
दृष्टं ॥ पुनर्व्याघ्रिसमंत्रीसमायातः ॥ राजानंनमस्कृत्यविज्ञाप्तं ॥ स्वामिन्संतमा
श्चर्यंदृष्टंमया ॥ तर्हिकथय ॥ असंभावनवक्तव्यंप्रयेक्षंयदिदृश्यते ॥ यथावान
रसंगीतंतथातरत्तिसाशिला ॥ ८६ ॥ शाखामृगस्यशाखायांशाखांगंतुपराक्रमः ॥
यत्पुनस्तीर्यतेभोधिप्रभावस्तुप्रभोहिसः ॥ ८७ ॥ श्रावृत्तांतंराज्ञोविज्ञप्तं ॥ ततो
राजामंत्रिणोराज्यंदत्त्वा ॥ एकाकीभ्रमयरामेश्वरंनमस्कृत्ययावदुपविश्यतितावद्
द्धंसनायिकासहसमागछंतीदृष्टा ॥ ततस्मिन्हंसेराजाउत्पसंगतः ॥ राज्ञोक्तं ॥ त्वद्रू
पेणाहंमोहितः ॥ तयोक्तं ॥ यदिकिमपिकृष्णाचेतुर्दरूपांसंभोगंकरिष्यतिनरात्वया
सहस्वैहंकरिष्यामिइत्युक्तेसति ॥ कतिपयदिवसान्तयासहसंभोगःकृतः ॥ पश्चात्स

२१

A1

कृष्णाचतुर्दश्यांभणितंतया॥भवताअस्यांरात्रौनसमागंतव्यं॥तछ्रुत्वाराजाखड्गह
स्तोभूत्वाअदृष्टःसंजातः॥यावत्सछन्नोभूत्वापश्यतितावद्राक्षसेनागत्यगीलिता
सा॥राज्ञाआयुधंकरेण॥गृहीत्वाराजाप्रधावितः रेरेराक्षसपापीक्रूरकर्मन्स्त्रीघातकअ
स्मदीयंजीवितमारायक्वगमिष्यसि॥मयासहसंग्रामभोगंकुरु॥तावद्भयस्यभोक्तव्यंया
वद्भयमनागतं॥आगतंतुभयंदृष्ट्वाप्रहर्तव्यमशंकितः॥८॥राक्षसंव्यापाद्यउदराद्वरां
गनाआकर्षितानेनतयाकथितं॥भोवीरमेमोपकारःकृतः॥तयोक्तं॥ममपिताविद्याध
रोस्तितस्यसुताहंसुदसुंदरीनामसमांविनाभोजनंनकुरुते॥कः कस्मिन्दिनेभोज
नवेलायांनागताहं॥कुपितेनशापोदत्तः॥कृष्णाचतुर्दश्यांत्वांसदैवराक्षसोगिलि
ष्यति॥तदातयोक्तं॥तातशापंदत्वानुग्रहंदेहि॥तेनभणितं॥मनुष्याणांकोपि
वीरोराक्षसंव्यापादयिष्यति॥तदाशापमोक्षोभविष्यति॥अद्यशापमोक्षः संजा
तः॥पितुर्नमस्कारणायाहंगमिष्यामि॥राज्ञोक्तं॥अस्मदीयंउपकारंमन्यसे॥त

42

दाममराज्यंदृष्ट्वापश्चात्पितुः समीपेगंतव्यं॥ तयोक्तं एवंकरिष्यामि॥ एवंभणित्वा॥ तया
सहितोहुंकारशब्देन समागतौराजधान्यांतत्रामायेनइहक शोभाकारिता॥ पंचशब्दादि
निर्घोषैर्मंगिल्यैस्तुतिपाठकैः॥ गीतिभिर्भिन्निसषड्जैर्विद्ध्वनिस्समंगल्यैः॥ १८॥ सर्वो
पिलोकोअक्षतपत्राणिनीत्वासमागतः॥ कतिपयदिवसैर्गतैस्वदय्यितया॥ णि
तंदेवाहंविद्याधरपार्श्वेगंतुंनशक्नोमि॥ केनकारणेन देवीम्रत्वामानुषीजाता तारा
जाविशेषेणहृष्टः॥ इच्छाचारः समायुक्तः शास्त्रार्थस्यविचारकः॥ शांतोदांतोयतो
क्रोधीसंतोषीसत्यधर्मीपुनः॥ २०॥ यागीतत्वविद्श्रीमानुसत्यवादीजितेंद्रियः॥ उप
तैर्विजयीनिसंआत्मार्थेनिस्पृहः सदा॥ २१॥ एवंविधोमंत्रीस्समहामहोत्सववेला
यांहृदयंस्फुटित्वापंचत्वंगतः॥ एतत्कथयित्वावेतालेनोक्तं॥ राजन्कथयकस्मान्मं
त्रीमृतः॥ राज्ञोक्तं॥ मंत्रिणाचिंतितं॥ राजादेव्यासक्तोभविष्यति॥ राज्यस्यचिंताकः
करिष्यति। प्रजाअनाथाभविष्यंतिराज्यमपिक्षयंयास्यति॥ अतएवमंत्री
मृतः॥ एवंश्रुत्वागतोवेतालः॥ ७॥ इत्येकादशकथानकंसंपूर्णं॥ ॥ अस्तिभांडर

h3

पुरंनामनगरंतत्रचूडामणिराजातस्यपुरोधादेवस्वामीतस्यसुतः हरिस्वामिरूपेण
मकरध्वजः शास्त्रेण बृहस्पतिः विभवेनवैश्रवणः तेनब्राह्मणेन ईश्वरदुहितादेव
कन्यावत्तारलावण्यवतीनामपरिणितातयोः परस्परमपराण्हेछायाइवप्रवृत्तिरुत्पन्ना
ग्रीष्मेभुवनोपरिनिशीथसमयेचंद्रकिरणैरुद्योतितशरीरौविद्याधरेणगंतुकामेनदृ
ष्टोत्तांविवस्त्रांदृष्ट्वागगनगामिनाविद्याधरेणकामपरवशेनहृत्वाविमानेचटाप्यग
तः ॥ सोहरिस्वामिशयनात्प्रबोधितउत्थायविलोकयति तावत्तांनपश्यति ॥ गृहं
गताकेननीतानगरंसारामहार्यंचदृष्टिनदृष्टा पुनरपिआगतोसिनिजमंदिरेस्त्र
न्यत्राप्यांतवहेप्रीयेहेपतिव्रतेहेप्राणनाथेमांवीहायक्कगतासि देहिमेप्रतिव
चनं प्रासादेसादिशिदिशिचसोपश्यतः सापुरः सापर्यंकेसापथिपथिचसा
मद्वियोगाकुलस्य हहोम्चितः प्रकृतिरपरांवियज्ञेकापिसासासासासासासाजगती
सकलेकोयमद्वैतवादः ॥८२॥ संगमविरहविकल्पेविरचयन्तिविरहोविसंगतस्य ॥

44

२२ संगमस्यैकाविरहो विरहेतन्मयं सर्वं ॥१३॥ इति मत्वा मूर्छां गतः ॥ पुनरपि श्वासं
प्राप्य साहृदयेन नष्टत्वोत्तपस्वीवेषं कृत्वा गंगातटे प्रचलितः यावन्मार्गे दिवाप्रहर
द्वयवेलायां पालाशापंचपुटिकां नीत्वा भिक्षायाचनाय ब्राह्मणस्य गृहे संप्राप्तः इ
ति वदति खादति पिबति ददाति इति कृत्यकारणं अथ मेलयति संविद्यते ददा
ति नमस्यति सुवर्णसंग्रहयति एतत्कारणं गुरुद्वेषीकृतघ्नष्टीलिंगहर्षीचिह्न
कः मायाविकारसंपन्नो ब्राह्मणो बालघातकः ॥ दासगोपकन्यारूणां सजेडिस्वांस
माहितः ॥१४॥ एवं पच्यमानोपि ब्राह्मणस्यैकस्य भोजनवेलायां गृहे गत्वा मुक्तः
तदंनंतर हस्तपादौ प्रक्षालनाय गतः ॥ तत्रशालायां सर्पस्तिष्ठति ॥ तस्य
मुखाद्गरलं पुटिकायां पतितं तेन न ज्ञातं भोजने कृते सति घूर्णमाननेत्रः ब्रा
ह्मणगृहे गत्वा भणितं त्वया मम विषं दत्तं अघमरणं भविष्यति ॥ इति भणित्वा
तत्रैव मृतः ॥ तेन ब्राह्मणेन ब्राह्मणीगृहात् निघालितां गच्छ त्वं ब्रह्मघातकी एवं क
थयित्वा वैतालेनोक्तं राजन् कथय त्वं ब्रह्महसा राज्ञोक्तं सर्वथो स्वभावेनापि २२

45

विषंत्ति हत्तिकस्यपापंन एवंश्रुत्वागतोवैताल्ः ॥ इतिद्वादशकथानकंसमाप्तं ॥१२॥ अस्ति
चंद्रपुरंनामनगरंतत्रराजाधरणीधरोनामतत्रश्रेष्ठीधर्मध्वजः तस्यसुताजयश्रोणी
नामरूपेणाद्विसिंस्तंभपत्ति पित्रगृहेनय यौवनावद्धमानासंजाता तत्रनगरेचौरोपद्र
वोवर्त्तते महाजनैराजाविज्ञप्तः देवतस्करैर्नगरंविनाशितं राज्ञोक्तं अतःपरंभवतामु
पद्रवोनभविष्यत्ति तच्चौरस्यारक्षपालांमुक्तास्तथापिविलोकोआरावंकरोत्ति भणि
तंराज्ञा अहंएकाकीभूत्वाभ्रमिष्यामि यावद्राजारात्रौभ्रमत्तितावत्पुरुषोदृष्टः राज्ञोक्तं
कस्त्वंतेनोक्तं ॥ चौरोहं तेनापिपृष्टंकस्त्वं अहमपिचोरः नहिमैत्रंजातं द्वावपिमीलि
त्वापत्तनंभक्षितं नगरबाह्यंगत्वा चौरेणसहराजाकूपेप्रविष्टः पातालभवनंगतोभ
णितं चौरेणत्वमपि प्रतीक्षस्वतस्यचेटिकातत्रैवसमायाता स्वामिन्कथमत्राग
तोसिपुनर्प्रविश्यगच्छगच्छ असौचौरोभवत्तंव्यापादयिष्यत्ति राज्ञोक्तं मार्गंनिवेद्य
२ तयाँस्तितोमार्गः द्वितीयेदिनेराज्ञाकूपेवेषकारितांचौरःकूपान्निसृतोयावत्तावत्पु
रंगपदात्तयोदृष्टाः तेनचौरेणसंग्रामंकृत्वासर्वेव्यापादिताः चौरस्तुमल्लयुद्धेनब

ह्वा निजनगरं नीतः सर्वेपि स्वगृहारूढाः इत्तिवदंति पश्यपश्य येन चौरेण नग
रं मूनैंषितं श्रेष्ठीधर्मध्वजदुहिता सानुरागा जाता तया निजपितुरग्रे कथितं इ
मं चौरं मुंचापय श्रेष्ठिना राजकुले गत्वा राज्ञा विज्ञप्तः देव सुवर्णकोटिद्दहित्वा इ
मं चौरं रक्ष रक्ष॥ राज्ञोक्तं॥ तेन सैन्यं सर्वं व्यापादितं पतनं मुष्टं सोहं न मुंचामि कथ
मपि तत्र कथितं गदुहित्ता वृत्तांतं चौरेण मपि श्रुतं॥ राज्ञोक्तं॥ चौरः शूलिकायामारोप
णीयः एवं तेन चौरेण प्रथमं रुदितं पश्चाद्धसितं पश्चान्मृतः यावद्वणिदुहिता का
ष्ठानि मेलयित्वा अग्नौप्रवेशं करोति तावद्गगनस्थया देव्योक्तं तुष्टोहं तव साह
सेन वरं ब्रूहि तयोक्तं यदि तुष्टासि तदा मम भर्ताजिस्यव्यं शरीरं जीवतु देव्योक्तं॥
भविष्यसेवं स चौरस्तां स्त्रीं गृहीत्वा पातालनगरं गतः एतत्कथईत्वा वैतालेनोक्तं
राजन्चौरेण प्रथमं रुदितं पश्चाद्धसितं केन कारणेन राज्ञोक्तं तत्र समये चौरस्य
हृदये एवं स्थितं योर्थममाथेज्ञाते कोटिद्रव्यं निवेदयति तस्याहं प्रत्युपकारं क
रिष्यामि अनेन कारणेन रुदितं यत्पुनर्हसितं तत्पश्य स्त्रीणां साहसे मरणस

मयेसानुरागाज्जाता॥उक्तंच॥काकेशौचंद्यूतकारेषुसत्यंक्लीबेधैर्यंमद्यपेतत्त्वचिंता॥
सर्पेक्षांतिःस्त्रीषुकामोपशांतिःराजामित्रंकेनदृष्टंश्रुतंवा॥१५॥एवंस्थत्वागतोवे
ताल:॥इतित्रयोदशकथानकंसमाप्तं॥१३॥ ७ ॥अस्तिकौशांबरीनामनगरी॥
तत्रसुवाम्विकोनामराजा॥तस्यसुतारूपवतीनामनवयौवना॥पुष्पावचयक
रणायउद्यानेगता॥यावत्सखीभिःसहपुष्पावचयंकरोति॥तावद्दाममनोनाम
सा ब्राह्मणोतत्रैवसमायातस्तेनदृष्टा तयासोपिदृष्टः परस्परंसानुरागोजातः
रक्षकपुरुषैः सानिजभुवनेनीता सब्राह्मणः तस्यारूपेणमोहितः कथंतांव
ल्लभांअहंप्राप्स्यामि किंकरोमिक्वगच्छामि पतितोधरणीतले॥वैकल्यभावंया
तदेववहंति तस्मिन्मुहूर्त्तेशिशिमल्लदेवोपंचशतधूर्त्तैःपरिवृत्तैस्तत्रागतोमल्ल
देवेनोक्तं॥पश्यपश्यपराशीमित्र एवंब्राह्मणस्यावस्था॥उक्तंच॥सन्मार्गेतावदेव
व्रजतिचपरःपुरुषस्तावद्देवद्रियाणांलज्जावेलावदेवंविनयमपिसमालंबते

तावद्देव भ्रूचापाकृष्टबाणः श्रवणपथजुषो नीलपक्ष्माण एते याल्लीलावतीनां न हृदि धृतिमुचो यत्र बाणान्यपतंत्ति ॥९६॥ भणितं च मल्लदेवेन ब्राह्मण कथय किं दुःखं बामनेनोक्तं ॥ देव अत्रोद्याने राजकन्या मया दृष्टा तद्रुपेण मोहितोहं कामवेदना संजाता गृहे गंतुं न शक्नोमि यदि राजकन्यां वांछामि तदा चक्षुषो रूपाटनं भविष्यति मल्लदेवेनोक्तं ॥ अन्नं द्रविणं देहि तेनोक्तं ॥ देव नास्ति मे रुच्यं रसानां च घृतं सारं घृतसारं हुतं च यत् ॥ हुतसारं पुनः स्वर्गः स्वर्गसारं च योषिता ॥९७॥ फलं धर्मस्य विभवो विभवस्य फलं सुखं ॥ सुखमूला हिताश्चैव वनिताभिकुतः सुखं ॥९८॥ प्रायेण नालिंगिता कांता मृदंगी कमलानना ॥ सुश्लिष्टपीनजघना चारुवृत्तपयोधरा ॥९९॥ शिरीशपुष्पसंकाशां मृदुबाहूपल्लवस्तिं ॥ जीवितं जन्म वित्तं च तस्य सर्वं निरर्थकं ॥१००॥ बिंबाधररसस्वादो न जातो यस्य कामिनः ॥ न हष्टं स्त्रीसुखं येन किं जातेपसुना भुवि ॥१०१॥ ततो मल्लदेवेन भणितं

दत्ता राजकन्या उषितो ब्राह्मणः एकागुटिका ब्राह्मणमुखे क्षिप्त्वा रूपवतीकन्या
जाता द्वितीया आत्ममुखे क्षिप्त्वा वृद्धो ब्राह्मणः संजातः तां कन्यां गृहीत्वा ग
तो राजभुवने येनाक्रांतं त्रिभुवनमिदं वामनेनाभिभूत्वा बद्धा सेतुं च योन्यं
व्यरचयदहो वारिधौ वानरस्तौ येनाश्वयेकिरतलध्यतेः पर्वते शोगवार्थे सि
सं विष्णु विषमचरितः स च रिपुनात्तु ॥१०२॥ राज्ञः आसि चौरोरत्तो रा
ज्ञोक्तं ॥ अत्रासने उपविश्यतां ॥ भो ब्राह्मण कस्मादागतं तेनोक्तं ॥ गंगासाग
रादागतोहं ॥ तत्र जातः पुत्रो षोडशवर्षीयः संजातः विवाहचिंताप्रपन्नः
पिताहं कथं वा कन्यां याचयिष्ये गतो दूरतरं देशं लब्ध्वा कन्यां हषाता कन्यां गृ
हीत्वा आगतौ निजभुवने तस्मिन्नुद्यामैथ्या दिपतिता पुत्रः कुत्रापि गतः ॥
माता पुत्रवियोगेन मृता इदानीं पुत्रवधूर्भवतापार्श्वे मुक्ता पुत्रान्वेषणाय ग
मिष्यामि ममागतस्य कन्या दातव्या सुरूपां कन्यां हषाभणितं राज्ञा भवता

२६ मादेशः प्रमाणः गतोब्राह्मणः निजसुतामाकार्य भणितं राज्ञा एषा ब्राह्मणव
धूः भोजनंदापयन् आत्मनो विभिन्नंनकार्यं एवंकृत्वा करेगृहीत्वा गतासोनि
जवासे एकत्रभोजनंदापयन्नादिकं कुरुतेः एकस्मिन् दिनेआसनेनिविष्टास
ति ब्राह्मणवेषधारिणोक्तं॥हेसखीकथयकथंत्वंन्यैर्हरयाङ्कुरांगीच. तयो
क्तं॥हे सखि स्थितंदुःखंनजानासि विरहजानंतिगुणाः विरहजानंतिनि
र्जनाः सखे हेविरहारणेबुधीराः परदुःखेदुःखिताविरहाः अतःपरंकिंबहु
नोक्तेन एकस्मिन्दिनेअहंसखीभिः सहउद्यानेगता॥तत्रअतीवरूपवा
न्पुरुषो दृष्टः तद्रूपेणमोहिताहं तस्यनामस्थानंनजानामि ब्राह्मणे
नोक्तं॥यद्यहंतवमेलयामितदाकिंदास्यसि॥तयोक्तं॥सर्वदातवदासीभवि
ष्यामि ततोमुखात् घुटिकाआकृष्टाएवंपुरुषोदृष्टः तद्रूपेलज्जितासा
गंधर्वविवाहेनविवाहिता एवंदिवाकन्यारूपंकरोति रात्रौपुरुषोभूत्वासंभोग २६

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1523
Dist Nagpur

सुखंकरोति॥ कतिपयदिवसैर्गभिजातः अन्यदामंत्रिणोविवाहमहोत्सवेसतिराजा
सपरिवारआमंत्रितः ततोमंडपोपविष्टेनमंत्रिपुत्रेणब्राह्मणोवधुर्दृष्टातेनचिंति
तंअद्यैषाममभार्यानभविष्यतितदाहंनजीवयामि तेनमंत्रिणस्याग्रेकथितं
मंत्रिणाराजाविज्ञप्तः देवममपुत्रस्यैकंब्राह्मणवधूर्दातिव्याराज्ञोक्तं नहज्ञायेध
र्मः॥ दुर्बलानामनाथानांबालवृद्धतपस्विनां॥ अन्यायैः परिभूतानांसर्वेषां
पार्थिवोगतिः॥ प्रधानैश्चिंतितं॥ एवंमंत्रिपुत्रमृतेसतिपुनर्मंत्रीमरिष्यति
मंत्रिमृतेसतिराज्यंविनश्यति राजास्त्रीरूपधारिणंदृष्ट्वा हेस्त्रीयेत्वंमं
त्रीपुत्रस्यगृहेगच्छ तयोक्तं अहमग्रेदत्तातिष्ठामिकथमन्यस्यदीयतेनां
सपरिवारेणबोधिताराज्यमिदंनमज्जितंरक्षस्व तयोक्तं यदि नीश्चयो
भवति तदासर्वथादातव्या तदायदाहंभणामितत्कुरुष्व अहंपरिणिता
सतिषण्मासंयावत्त्वांभविष्यामि त्वयातीर्थयात्रायांगंतव्यं अतऊर्ध्वंमया
सहएकांतस्थातव्यं तदंगीकृतंमंत्रीपुत्रेणविवाहःसंजातः मंत्रिणोक्तं॥

यावदहमागछामि तावत्ममभार्यया: शय्यां त्वासेव्यमित्ति एवं भणित्वात्ती
र्थयात्रायागतः तस्यभार्यासौभाग्यवतीसुंदरीतयोक्ताममपुरुषस्त्रद्धाविद्यं
तेपरंब्रह्मणोगंतुंनशक्नोमि तत्रपुरुषोनास्ति ममयौवनावस्थावृथायाति
अद्यत्वयासखिकिंपापंयेनत्वंममसन्निधौदैवेनप्रेषिता त्वमपि दुःखभ
गिनीजाता स्त्रीरूपधारिण्युक्तं ततोहंपुरुषोभूत्वातवसुरतसुखंकरिष्या
मि सुखान्घुटकामोद्भुष्यपुरुषोजातः ताभ्यांसंभोगःकृतः एवंदिवसेस्त्री
रूपंकरोत्ति रात्रिपुरुषोभूत्वा मंत्रीपुत्रवधूनुसुभंतत्रयुते किंबहुनाभंतिकां
तैः मंत्रीपुत्रः समायातः परस्परंभार्यावलोकनंकुर्वतः आगतोमंत्रीपुत्रः
कथयत्कथमस्य संभोगसुखंभविष्यत्ति उभाभ्यामपिबुद्धिरेषाजाताऽत्र
त्रस्थानात्गम्यतां लोकोबहुजानकस्तिष्ठत्तिद्वावपिनिष्क्रांतौतेनवामदेवेनधूर्त
राशिमल्लदेवौस्मृतौ मल्लदेवेनसमायातः धूर्तमल्लदेवस्याग्रेसर्ववृत्तांतं

कथितं॥ तद्वचनमाकर्ण्य मूलदेवेन वृद्धब्राह्मणरूपं कृत्वा शशिनामाने षोडशव
र्षीकीयं पुत्रं करे गृहीत्वा आगतो राजभुवने राजा आसनं दापितं भो ब्राह्मण कुत्रा
त्वं भवतः विप्रेणोक्तं मम पुत्रोयं भवता पार्श्वे विधमुक्तासा दीयतां यागच्छतातं
राज्ञा कथितं ब्राह्मणेन अलिकं कोपः कृतः ततोहं शास्यामि कथं मम पुत्रस्य व
धूरन्यस्य दीयते नैष धर्मः अथ चेत्तसा दत्ता विचेतन हिति स्यास्ख्यानेन मम पुत्र
स्य निजसुता दीयतां प्रधानैः सह पर्यालोच्य शापभयात् तस्य निजसुता द
त्ता शशिना परिणीता तां कन्यां गृहीत्वा तत्रायातः शशिब्राह्मणयो राज
कन्यार्थे विवादो वर्तते ताभ्यां विवादोपि
॥ मूलदेवोपि मूलदेवस्फोटयितुं न शक्नोमि॥ एतत्कथानकं कथ
यित्वा वैतालेनोक्तं॥ राजन् कथय राज्ञोक्तं॥ शशिभार्या भवति आदौ ब्राह्म
णस्य भार्या तस्यापि गर्भे स्थितं॥ कथं तस्य भार्या न भवति राज्ञोक्तं॥ छ। प्रति
ष्ठः कथं तस्य भार्या भवति शशिनः लोकानि विवाहं पाणिग्रहणं जातं त

54

२८ स्यागर्भेदुहितावापुत्रोभविष्यति राशिधरस्यपिंडोदकक्रियाकरिष्यति॥ए
वंश्रुत्वागतोवैतालः॥ ॥इतिचतुर्दशकथानकंसमाप्तं॥१४॥ ॥अस्तिहि
तस्याः माचलोनामपर्वतः तत्रविद्याधरोनामनगरीराजाजीमूतकेतुः तेनपुत्रा
र्थेकल्पवृक्षः समारोपितः तेनसंतुष्टेनजीमूतवाहननामेपुत्रः प्रदत्तः रा
ज्यमपिदत्तं नित्यंमहोत्सवपराः परोपकरणेरताः सर्वेदानपराः शूराः सर्वे
यज्ञपरायणाः ५ लोकाश्चभोगिनः सर्वेनित्यंसानिंदिताः परेसर्वेतस्या
परानित्यंसर्वेनित्यपरायणाः ६ परस्परः प्रीतिकराः रागद्वेषविवर्जिताः
नोपसर्गभियंतत्रपरचक्रभयंनहि॥७॥वर्षाणामयुतंसंख्यासर्वेजीव
तिमानवाः॥कामवर्षीचपर्जन्योनित्यंसस्यवतीमही॥८॥गावश्चघ
टोहिन्यः पादपाश्चसदाफलाः॥पतिव्रतपरानार्यस्तस्मिन्राज्येप
रांसति॥९॥एवंराज्ञोचपृथ्वीजीमूतवाहनोनृपः॥तेनजीमूतवाहनेन २८

सकलापृथ्वीअनृणीकृतासमृद्धं राज्यंभणित्वा गोत्रिभिश्चिंतितांगत्वारा
ज्यंगृह्यते तैरागत्यनगरे वेष्टितं पित्राजीमूतकेतुनाभणितं पुत्रकिंक्रियते
गोत्रक्षयंकृत्वानिजराज्यंविद्धामहे पुत्रेणोक्तं।अनित्यस्य शारीरस्यसर्वदो
षभृयस्यचगदुर्गंधिस्य कृतघ्नस्यनोहंपापंकरोम्यहं॥१०॥गोशातारपिगोष्ठी
रंमांसरूढशातारपि मंदिरोमंचकं स्थानंकस्यार्थेबांधवाहताः॥११॥राज्ञा
युधिष्ठिरेणपश्चात्तापः कृतः जीमूतपचनहनवामाकर्ण्यसकलंराज्यंवी
हायगतोमलयपर्वतसमीपेराज्ञागतः तत्रस्थितस्यजीमूतवाहनस्य
ऋषिपुत्रोमधुकरोनाममंत्रीसंजातः तेनसहजीमूतवाहनोमलयपर्वत
स्यावलोकनायगतः तत्रगौर्यायितनवीनावारंतीनायकायेकासमायाताः
जीमूतवाहनेनदृष्टा परस्परंदर्शनानुरागःसंजातःसानिजभवनेगता
सोपि मित्रेणस्वकीयाश्रमेआनीतः सानायिकाअतिशयेनविरहवेदना

२९ यापीडिता॥ सखीभिः पट्टराज्ञ्यग्रे विज्ञप्तं पट्टराज्ञा राजा विज्ञप्तः देवदुहिता
मलयवती सानुरागा वर्त्तते॥ राज्ञोक्तं॥ कस्मात्परिवर्त्तते राजा वृत्तांतं राज्ञो
ग्रे विज्ञप्तं विश्वावसुना भणितं विद्याधरजीमूतकेतुरत्रायतस्तिष्ठति॥
तस्य पुत्रो जीमूतवाहनो दुहितां दृष्ट्वा तस्य जीमूतवाहनस्य दुहितरं दा
स्यामि विश्वावसुना जीमूतकेतुपुत्रस्य वसुरामंत्रेयितुं प्रेषितः यदि रा
जा स्वयं नागच्छति तदा जीमूतवाहनमामंत्र्या गंतव्यं ततो दुहितृदाने
नागंतुं कृपजा करोमि मित्रावसुनागय विद्याधरजीमूतकेतोरग्रे विज्ञप्तं
॥ जीमूतकेतुना पुत्रो जीमूतवाहनो प्रेषितः॥ विश्वावसुना मलयवतीना
मकन्या प्रदत्ता महामहोत्सवे गांधर्वविवाहेन परिणीता ततो जीमूतवा
हनोस्तां कन्यां करे गृहीत्वागतः पितुराश्रमे तया मातापितरौ नमस्कृतौ २९
अन्यदिने शालकवसुना सह मलयपर्वते क्रीडनाय गतः जीमूतवाह

57

नेन पांडुरंगुरुतरं दृष्ट्वाशालंकपृष्टः किमयं दृश्यते तेनोक्तं भोः सर्पास्थी
नि नागचलकुमारः समागच्छन्ति गरुडोभक्षयंति अनेन नागकोच्चोभक्षिताः ।।
तेषामस्थीनि जीमूतवाहनेनोक्तं भो मित्र त्वं गच्छ गच्छ अहं तेषु तांतं दर्शनं करिष्या
मि एवं नमस्कृत्य यावत् जीमूतवाहनो रहसि तिष्ठन्ति तावत्तत्र दृष्टसांनायच्छिदु
स्तुपाति हे पुत्र हा पुत्रेति दृष्टासा हे मातः किं रोदसि तयोक्तं मम पुत्रस्य मरणं
भविष्यसि जीमूतवाहनेनोक्तं ।। उत्पद्यन्ते विलीयन्ते मद्विधाः क्षुद्रजन्तवः परार्थे
वधकाह्याणांनाहशोमुद्भवः कुतः १२ परप्राणे निजिप्रोणाः सर्वेरक्षन्ति जन्तवः
।। निजप्राणैः परप्राणा तेभ्र जीमूतवाहनः ।।१४।। आत्मप्राणान्निवेद्य परप्राणा
न्नरक्षन्ति पुरुषाणांधर्मः इत्युक्त्वा तूष्णीं स्थितः अतः परं शंखचूडोवदन्ति ।।
यावत् गरुडः समागच्छन्ति तावदहं गोकर्णं देवं नमस्कृत्य आगच्छामि एवं भणित्वा
गतो सो शंखचूडः गरुडः आगच्छन्ताले नागेन दृष्टः जीमूतवाहनो वध्यागिरी

२:

लायां उपविष्टः नागानांनांशनार्थाय तार्क्ष्यवैनित विक्रमं ॥ पाहौ पातालसं
स्थे च दिशः पक्षैश्च व्यापिनाः १५ दशायोजनचंचूयं सीतभीमपराक्रमं ॥ इ
हशं गरुडं दृष्ट्वा न भीतो भीमविक्रमः ॥१६॥ गरुडेनागय चंचूप्रहारिण ताडि
तः ॥ पातितो धरणीतले गगनं तावत् नागो क्तितमार्भरणरुधिराचितं स
लय प्रसासंगे पतितं शंखचूडेनापि तस्याः शिलायामुपविष्टं मुषसंचुभो
ग गरुड जवभक्ष्योयं न हि गरुडो विकल्पं गनः किमयाच कृतं कस्त्वं किमत्री
लायामुपविष्टः ॥ गलेनोक्तं ॥ खहिनंकुरु किमन्येन करिष्यसि गरुडेनोक्तं ॥ भो महा
सत्वंत्वं किमर्थं परार्थे प्राणपरित्यागं करोति ॥ गुरोरर्थे च विप्रार्थे योषिनार्थे च गछति
एते प्राचनुपक्रम्य हृदयं सफलं स्थवं ॥१७॥ गरुडचंचुप्रहारेण मूर्छागितः तस्मिन्नु
वसरे मलयवती नामांक्तिनभरणात्दृष्ट्युसपरिचारा शोकपरिभ्रन्तहृदयात्तवै
व आगता ॥ हे प्राणाधिनाथ ॥ हा स्वामिन् हा परोपकारमहोदधे हा महासत्वाधिक २:

हाक्रोतहासद्दाशांतहा वेद्यधिचूडामणे हाभीमपराक्रम हाजनवल्लभ ममोपरि प्रसा
दं विधायउत्तरंदेहि एवंप्रलयमानानामाकर्ण्यगरुडस्य दयासंजातः गरुडेनोक्तं
वरंब्रूहि भोवीर जीमूतवाहनेनोक्तं अतऊर्ध्वंनागारक्षणीयाः भवंतु प्रतिपन्नं ग
रुडेनोक्तं ॥ गच्छ जीमूतवाहन निजाश्रमे सपरिवारोगतः ॥ गोत्राभिः पदयोर्गस्थि
त्वात्तस्यराज्यंसमर्पितं ॥ एवंकथयित्वावैतालेनोक्तं ॥ राजन्शंखचूडजीमूतयोर्मध्येकः
सत्वाधिकः राज्ञोक्तं ॥ शंखचूडः
सत्वाधिकः केनकारणेनराज्ञोक्तं योगत्वापुनरागतः गरुडमोक्षोभय अभेक्षो
यंतव वैतालेनोक्तं येन परार्थेप्राणत्यागःकृतः सकथंनसत्वाधिकः राज्ञोक्तं जन्म
निजन्मनि जीमूतवाहनस्यप्राणत्यागाभ्यासोऽस्तितस्यप्राणत्यागेनकापीडानहि। एवंश्रु
त्वालतोवैतालः ॥ ॥इति पंचदशाकथानकं समाप्तं ॥१५॥७ ॥ ॥अस्तिपुरे उज्जेयनाम नग
रं तत्रराजाधर्मध्वजोनाम तत्ररत्नदत्तानाम श्रेष्ठी तस्यसुताउन्मादिनीनामसहोन्मा

60

२१ देनवर्त्तते॥ तस्य यौवनसमये श्रेष्ठिना राजा विज्ञप्तः देव मम गृहे कन्यारत्ना त्तिष्ठंति।
यदा प्रयोजनं तदा गृह्यतां॥ अथवान्यस्य कस्यापि दास्यामि राज्ञा एवं श्रुत्वा प्रधानाः
लक्षणपरीक्षकाः॥ प्रेषिताः श्रेष्ठी रत्नदत्तस्य गृहे समायाताः कन्या दृष्ट्वा सर्वे मोहि
ताः यासु विलासेन चाप्यां वक्त्रं चंद्रोपमं सुभं होलोपमौ चाउत्कणौ कपालौ च पक्कौज्वलौ
॥१८॥ नासिका तैलधारा च कामचापसमौ भ्रुवौ दशानां कुंदकैस्तुल्या रसबिंबर
सौधरौ ॥१९॥ अल्पकं रेशमध्यं च मातुलिंगोपमौ स्तनौ नाभिमंडलगाम्भीर्यरोमरा
जीसकोमला ॥२०॥ माध्वी विलोचनौ बाहो पाणिरक्तोसलोपमौ चरणोपद्मयुगुलं
अन्योन्यं सुप्रतिष्ठितं ॥२१॥ सैवं विधा सुभा नारी सर्वलक्षणपूरिता॥ एवं विधं
रूपं दृष्ट्वा परस्परमवलोक्य भणितं यद्येवारातिज्ञा परिणीयते॥ तदा अस्मां
सकलं विभवो राजा राजकार्याणि न करिष्यति॥ राज्ञोग्रे गत्वा विज्ञप्तं यत्तल्लक्ष
णा देव योग्या न हि सा सेनाधिपतिना धवलहरेण परिणीता सा सकोपस्थि २१
ता यदहं राज्ञा अलक्षणा भणिता मुक्ता चान्यस्मिन् दिने राजवाटिकायां निर्ग

गत्तोराजा दैवयोगात्॥ सा शृंगारं कृत्वा भवनोपरि उपविष्टास्ति सा दृष्ट्वा राजा
बुभुक्षितः एषा देवी किं वा मानुषी यावदेवं चिंतयति तावत्कामवशं गतः प्र
जीहरेणोक्तं॥ देव शरीरे किं दुःखं राज्ञोक्तं॥ अपराजचारिकायां गते सति कस्य भु
वनोपरि अतिरूपवती देवी वा मानुषी दृष्टा तस्याः रूपेण मोहितोहं प्रति
हारेणोक्तं॥ न देवी उन्मादनीयाश्वमल्लक्षणं भणित्वा देवेन त्यक्ता पश्चात्सेना
धिपतिधवलप्रहारेण परिणीता॥ राज्ञोक्तं॥ वंचितोहं प्रधानैः तेन राजादे
ज्ञेन समाधाता भणितं राज्ञा भवद्भिः स्थिरकृतं वंचितोहं युष्माभिरक्षणं विज्ञे
सा अपरे सर्वांगसुंदरी स्वर्गदेवती यदि च मानुषी दृशं भवति लक्षणप
रिरक्षकैः भणितं यथा स्वामी वदति सत्यं अपरं कारणं भणित्वा अलक्षणं दे
वस्याग्रे विज्ञप्तं॥ तच्छ्रुत्वा राजा अत्र स्थामास ततो राजकार्याणि न करिष्यति स
त्पं विनश्यति पश्चाद्धवलहरेण परिणीता धवलहरेण गमय राजा विस्मितः देवा

हं तव दासोऽस्मि सा मदीया दासी तस्यार्थे तवकामवांछात हिंसा तव तं तव
मांगल्नीय कं कार्यं करोति राज्ञोक्तं ॥ परस्त्रीगमनेधर्मविनाक्षेथधर्मः उक्तंच
मातृवत्परदाराणि परद्रव्याणि लोष्ठवत् ॥ आत्मवत्सर्वभूतानि यः पश्य
ति स पश्यति ॥२२॥ पुनः सेनाधिपतिनोक्तं ॥ हे वत्स दासी ते णित्वा दास्या
मि नोचेद्देवकुलेसि स्वावेश्यां कृत्वा तव समर्पइष्यामि राज्ञोक्तं सत्तिनाय
काय दित्वं वेश्यां करिष्यसि ॥ तदा तव निग्रहं करिष्यामि इत्युक्तेन राजा द
शावस्थां संप्राप्तः प्रथमे जायते चिंता द्वितीये द्रष्टुमिच्छति ॥ तृतीये दीर्घ
निश्वासं चतुर्थे ज्वरमादिशेत् ॥२४॥ पंचमे कंपते गात्रं षष्ठे भक्तं न रोचते ॥ स
सप्तमे च भवेत्कंप उन्मादश्चाष्टमे भवेत् २५ नवमे प्राणसंदेहो दशमे मरणं ध्रुवं
राजानं मृतं दृष्ट्वागतः सेनाधिपतिः गुरुसन्निधौ गत्वा इत्युक्तं अहं दहने
प्रवेशं करिष्यामि स्वामिना सह गुरुणोक्तं युक्तमेतत् वेह्निं ज्वलितु ठाकुला

अद्रिसार्घ्यंचदीयते यस्सयं त्रिषुल्लोकेषु इंद्रोवैश्रवणीयमे ॥२६॥ ब्रह्मवादिषुय
त्ससंतत्सयमिह दृश्यते। मनसाकर्मणावाचात्वं मेस्वामिनातिमम इरूच्चार्य
ते तेन प्रविष्टोसौ हुताशनं ॥२७॥ उन्मादीन्योक्तं मातृकं पितृकं चैव कुलत्रयं कन्यायाप्रदी
यते ॥ कुलं पुनाति या नाग भर्तारमनुगच्छति २८ स्मरं नियम्यमात्मानं भर्तारम
नुयाति या ॥ पदे पदेश्वमेधस्य फलंप्राप्नोस संशयः ॥२९॥ न साध्वीमेव नारीणां
अग्नौप्रतिष्ठतिसमाविशां ॥ नान्योधर्मोहि विज्ञेयोमृत्ते भर्तरि कस्यचित् ३०
गुरोर्वचनमाकर्ण्य तिच स्नानं दानं कृत्वा चित्ताप्रदक्षिणीकृत्य गता सा भर्तृसंनि
धौ भर्तुः स्तवं दास्याहं भवेज्जन्मनि जन्मनि एवं कथानकं कथयित्वा वैताले
नोक्तं राजन्त्रयाणां मध्ये कः सत्वाधिकः राज्ञोक्तं राजा सत्वाधिकः वैतालेनो
क्तं ॥ किंकारणेन राज्ञोक्तं सेनापतिना दीयमानामपि निजभार्यां विरहांहष्ट्वा
न प्रतिगृहीतां ॥ यः स्वामिना सह सेवां करोति अनिश्चवेरां करोति न युक्तं यत्र

र्यिप्तत्तसिह याति स्त्रीणामेषोधर्मः सुखस्यानंतरंदुःखंदुःखस्यानंतरंसुखं सुखं
दुःखंमनुष्याणांचक्रवत्परिवर्तते ॥३॥ एवंश्रुत्वागतोवैतालः ॥ इतिषोडशकथा
नकंसमाप्तं ॥१६॥ ७॥ ॥अस्त्युज्जयनीनामनगरी॥ तत्रराजामहासेनोनाम तत्र
विष्णुशर्माब्राह्मणः॥ तस्यपुत्रोगुणाकरोनाम सोद्यूतक्तृगयाक्रीडितगृहेभृतं
द्रव्यंतत्सर्वंनिद्युतेनहारितं पित्रास्वगृहान्निर्घोटितः ततोदेशांतरेनिःसृत्ययया
वन्मार्गेगच्छतितावद्देवतायतनंदृष्टं तत्रोपविष्टः यावत्तावत्तत्रस्थितं योगिनीभि
ष्कांगहिताकपालीहस्तस्तत्रैवायाता योगिन्योक्तं तथाप्राघूर्णिकं किंकरि
ष्यामिध्यानेनोपविरूपस्थला विश्वासमायाता यक्षिणीभगवान्नाशोदीय
तां योगिन्योक्तं॥ अस्यविप्रस्यस्नानभोजनंकारितं रात्रौतेनविलासिताप्र
भातेगता सायावत्स्वरूपति सायंनभुवनंन यक्षिणीब्राह्मणेनभणितं यक्षि
ण्यावियोगेनमरिष्यामि योगिन्योक्तं॥ अग्निप्रवेशंक्रीयते तदाविद्यासि

ध्याति विप्रेणोक्तं ॥ तावत्कुटुंबस्य मीलनाय समागमिष्यामि पश्चान्मंत्रं गृही
ष्यामि तावत्कुटुंबपार्श्वे गतः वत्स गुणाकर एतानि दिनानि क्व गतोस्मि कथं वि
स्मृतं गृहं पतिव्रताधर्मशीला सदाचारसमन्विता ॥ अस्य विसर्जनात्पुत्र भ्रू
णहा सम्भवेन्नरः २२ कामाता हि श्रीयादीना प्रार्थयंती पुनः पुनः भोजनं
च नैभजता भवेच्चांडालदर्शनिः ॥२३॥ न गार्हस्थ्यपरो धर्मो निस्तु स्वं गृहणीवरं
न तीर्थं पितृमातृभ्यो न देवात्केशवः परः ॥ मातरं पितरं चापि विकलं चक्षुदु
र्लभं ॥ ये सजंत्ति दुराचारो न तेषां पुनरागतिः ॥३५॥ गुणाकरेणोक्तं ॥ अमेध्यपू
र्णे क्रिमिजंत्तिस्वकुले स्वभावदुर्गंधिमशौचनध्रुवे ॥ कलेवरे मूत्रपुरीषभाजने
रमंती मूढा वीरमंति सज्जनाः ॥२६॥ मृतोहं च पुनर्जातो जातश्चाहं पुनर्मृ
तः ॥ नानायोनिसहस्राणि नानादुःखमनेकधा २७ शुक्रशोणितसंयोगा
दोषः संजायते पुनः ॥ निसंविण्मूत्रपूर्णस्य तेनायमसुचिस्मृतः ॥२८॥ कस्य

66

२४ माता पिता कस्य भार्या कस्य सुतादयः ॥ जाते जाते ही जीवानां भविष्यन्ति परास्परं ॥३९॥
अग्नौ क्रियावतां देवो दिवि देवो मनीषिणां ॥ प्रतिमा स्वल्पबुद्धिनां योगीनां हृदये हरिः ॥
॥४०॥ एवं भणित्वा स कुटुंबं गृहान्निःसृतः ॥ तेन योगीनमस्कृत्य योगीना मंत्रं कथितः ॥
तेन मंत्रमाराधनं कृत्वा अग्निप्रवेशः कृतः ॥ परं वटपक्षिणीन समायाता पश्चाद्यो
गिन्या स्मृता ॥ तदपि न समायाता ॥ एतत्कथानकं कथयित्वा वितालेनोक्तं ॥ राजन्
केन कारणेन गता ॥ राज्ञोक्तं ॥ यागेन हीनस्य कुतोस्ति कीर्तिः सत्येन हीनस्य कुतो
स्ति प्रजान्याये महीनस्य कुतोस्ति लक्ष्मीभावेन हीनस्य कुतोस्ति सिद्धिः ॥४१॥
स द्विधाचित्तः अनेन कारणेन नागता तर्हि योगिस्यो वचनेन कथं नायाता ॥
ईदृशस्य द्विधाचित्तस्य कार्यसाहता ॥ कुपितस्तस्योपरि किं करोति नरः प्रा
ज्ञः प्रेर्यमाणः स्वकर्मभिः ॥ प्रायेण हि मनुष्याणां बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥ ३४
४२ ॥ एवं श्रुत्वा गतो वैतालः ॥ ॥ इति सप्तदशाकथानकं संपूर्णं ॥ छ ॥ ७ ॥ ॥

अस्त्यं कुशोल्लनामनगरं तत्रराजागुणसुंदरोनाम तत्रश्रेष्ठोधनदत्तोना
म तस्यदुहिताजीतमात्रयापितामृत:॥गोत्रिभिरपुत्रोभणित्वा गृहभ्र
ष्टं सापिमातातांसुतांनीत्वानिःसृता यावन्मार्गेगच्छति तावच्छुल्लिकायां.
चौरेणोत्तं॥सुखस्यदुःखस्यनकोपिदाता परोददातिकुबुद्धिरेषा पुरातन
कर्मतदेवभुज्यतेशरीरहानिस्तरयेसनाकृत:॥४३॥अघटितघटितानि
घटयत्तिसुघटितघटितानिजर्जरीकुरुते॥विधीरेवतानिजयतियानिपुमानै
तानिश्चिंतयति॥यस्मिन्देशेयोयथास्थानेयच्चहानिर्यथाभ्दये बधबंधनमाप्नो
त्तिनत्तथानत्तदन्यथा॥४४॥पश्चन्महक्षयंतोदुःखंयत्रश्रीयचेबंधनं॥तत्रतत्र
स्वयंयातिप्रेर्यमाणःस्वकर्मभिः॥४५॥धनवसोत्तं॥अहोविदुःखदेहःयद
हंनपरीणितः॥यदात्वंनिजदुहितरंदास्यसितदाहं॥सुवर्णलक्षंदास्यामि
धनवसोत्तं॥लोभमूलानिपापानिरसमूलाश्चव्याधयः॥स्नेहमूलानिदुःखा

३५

नित्रीणि यत्का सुखीभवेत्॥४६॥ इत्तामया स्वदुहिताकथमुत्पद्यते पुत्राः
चौरेणात्॥ कृतुसमयमतीय इर्ष्यंहत्वा ब्राह्मणः समासेतप्पनत्र गांधर्वेण
विवाहिता चौरेण इत्यंकयित्वा प्रवत्रा दिव्रायोहरपते हसत्स्याधः सुव
र्णलक्षं तिष्ठति॥ एवंकथयित्वा चौरोम्रतः सापिधनंनीत्वा अत्तुचक्रोनगरंग
ता सा दिने दिनेवृद्धमाना नवयौवना संजाता॥ अन्यस्मिन दिनेभुवनोप
रिस्छा राजमार्गविलोकनं करोति यकदा सखीभिः सह क्रीडंसा ब्राह्मण एको
द्दिष्टः तं विप्रं दृष्ट्वा कामेन पीडितो सख्या येकथितं॥ स विशोभमानः समी
पेस्समानीतः मांचोक्तं॥ मम सुता कुतु र्भिरति तिष्ठति यदित्वं पुत्रमुत्पादय
सि तदा सुवर्णशतं दास्यामि स्नानपानादितांबूलविलेपनादिकं कृत्वा रा
त्रौ तेन विलासितं प्रभाते आगय सख्या पृच्छ हे सखि रात्रौ वल्लभेन क्री
डितं धन्यासामिहित्वायावल्लुभक्रोडितेसागर्भवतीजाताप्रूर्णकालेप्रस्तू

३५

69

तापुत्रो जातः तया रात्रौ स्वप्ने दृष्टः प्रभातसमये मातुरग्रे कथितः जने स्वप्ने जटा
जटाटोद्धतशिराः शशांककृतशेखराः त्रिशूलभस्माविलिप्तांग सितयज्ञोपवीतवान् ४७
सितवृषभमारूढ सितनागेंद्रमेखलः खड्गखट्वांगमुंडा त्रिशूलाश्छिदक्षिणेकरे॥
४८ कंकणं डमरुं घंटां त्रिशूलं वामपाणिना॥ वल्लयाग्निसमाकार पस्तुदेहनियोजि
तः॥४९॥ एवंविधस्तपस्वी तया स्वप्ने दृष्टः तेनोक्तं॥ पुत्राय मंजुघोषकृता सुवर्णसह
स्वयुक्तो राज्य द्वारे मुक्तं यं यत्र सा दृष्टा तं कथित तस्य मात्रा प्रभाते कृतं तस्यां रात्रौ
राजापि स्वप्ने दृष्टः तया प्रभाते राज्ञाग्रे कथितः जानामि स्वप्ने पंचवक्त्र दशभुज पिं
गलाक्षं त्रिशूलपाणिनं॥ दष्ट्राकरालमत्युग्रं त्रिनेत्रं चंद्रशेखरं॥५०॥ द्वारे पुत्रस्तिष्ठति
यः स त्वया गृहीतव्यः राज्ञा प्रभाते सह स्वसुवर्णेन सह स्वपुत्रो दृष्टः लक्षणंपरि
क्षकैर्निरीक्ष्योक्तं इवद्वात्रिंशल्लक्षणोपेतः कुमारोयं त्रिषु विपुलो गंभीरस्त्रीषु षडं
नतस्तु हस्तेः सप्तसु रक्तो राजायं सु दीर्घस्त्र सूक्ष्मश्च नाभिः स्वरः सत्त्वमपि प्रशा
स्तं गंभीरमेतत् त्रितयं नराणां उरोललाटं वदनं च पुंसां विस्तीर्णमेतत् त्रितयं प्रशस्तं ५१

70

२६

ह्स्ताथकस्नानखनाखनाशिकास्यस्कक्काटिकाचेतिम्हजुंनता निगन्हस्थानि चत्वास्थिगलिं
ग ह्रुष्टं ग्रीवा च जंघे च हिस्त प्रदानि ॥५२॥ नेत्रांतपादकरतोत्वधरोष्ठ जिह्वारक्तानखास्यरख.
लु पंचसुखावहानि सूक्ष्माणि पंचदशनांगुल्लिपर्वकेणएतत्वचाएतद्गस्नास्यसहान्तराणा
॥५३॥ हस्तलोचनअनामिकास्तनयोरंतरंबाहुयुग्मकमिति दीर्घतीदंतुपंकजं नभवसे
वन्टणांम्हृटता नांत्वह्मणं राजाइयाकर्णपुखिकं वाम्मुक्ताहारः पुत्रकं वोपिनिस्सीमः हरदत्तो
नामप्रतिष्ठितः पट्टराज्ञीसमपितिः तेन पठिता निशास्त्राणि षोडशवार्षिकः संजा
तः एवंकाल्लपर्यायेणराजामृतः तस्यपुत्रोहरदत्तोनामराज्योपविष्टः तेनचिंतितं ॥
किंमयाजातेनपुत्रेणगयायांगत्वा पिंडदानं करिष्यामि यदिवहति चिंहंडं नगनमुंडज
पंवायदिवसइतिगुहायांहृस्मल्लेशिखायां यदिपठतिपुराणंवेदसिद्धांततत्वं यदि
हृदयमस्पृहं सर्वमेतत्फलाल्लं दानप्रजातपश्चैवतीर्थसेवातथैवच ॥ सर्वमेतद्वथातत.
स्यपेभ्यः मुहुंनमानसं ॥५४॥ असत्तं श्रद्धयाहीनं दंभमाश्रित्यकृतं ॥ तद्भवेनिष्फलं ३६
श्राद्धं पितृणांनोपतिष्ठते ॥५५॥ नकाष्ठेविद्यते देवोनशिलायांनकर्दमे भावेषुविद्यते

71

देवोत्तस्माज्ञावोहिकारणं॥५६॥एवंविदित्वागंगायांयावत्तपिंडंददातितावच्च[illegible]ोह
स्ताः॥निःसृताः केस्यहस्तेपिंडंदास्यामि एवंकथयित्वावैतालेनोक्तं॥राजन्कथय
कस्यहस्तेपिंडाधिकारः राज्ञोक्तं चोरहस्तेपिंडाधिकारः वैतालेनोक्तं॥ब्राह्मणवी
र्येणउत्पन्नः कथब्राह्मणहस्तेनदीयते॥राज्ञोक्तं॥ब्राह्मणेनवीर्यंमौल्येनवि
क्रीयते॥अथराज्ञाप्रतिपालितः नतस्याधिकारः राजासुवर्णेनिलब्धः न
तयोरधिकारः चौरस्यभार्याजाता इतिकृत्वाचोरस्यपुनः इतिश्रुत्वावैता
लोगतः॥इतिअष्टदशाकथानकंसमाप्तं॥१८॥छ॥ ॥अस्तिचित्रकूटना
मनगरं तत्रराजारूपसेनोनामसअखेटकौतुगाद्दूरेगतः॥यावन्मार्गेगच्छ
तितावत्तडागंदृष्टंतत्रचतुरंगंविश्राम्ययावद्विलोकयतितावत्तत्रऋषिकन्यापुष्प
वचयंकुर्वतीदृष्टाकीदृशाभवतिमाचारः अहमतिथियुष्माकमाश्रमेगतः॥
चौरोवायदिचांडालोराजुर्वापितृघातकः॥अतिथिकालेसंप्राप्तेसोतिथिः
स्वर्गसंक्रमः॥५७॥उत्तमस्यापिवर्णस्यनीचोपिगृहमागतः॥बालोवायदिवा

७२

वृद्धो सर्वस्याभ्यागतोगुरुः ॥५८॥ तयास्सन्मुखमाल्लोकितुं परस्परं कृतं क्षानिरीक्षणं
जातं अस्याः पिता समायातः तयोर्धनेनानमस्कृत अथ तेन आशीर्वदत्ता ॥ रा
ज्ञा समीपे पृष्टं कथमेकाकी राज्ञोक्तं ॥ अन्यद्वस्तु संगेन तेउक्तं राज्ञान्महापापं कृ
यंक्रीयते एकः पापानि कुरुते फलं भुंक्ते महाजनः भोक्तार विप्रमुच्यंते कर्त्ता दो
षेण लिप्यते ॥५९॥ राज्ञोक्तं ॥ प्रसादं विधाय ममधर्मधिर्मकृ यथा न गोप्रदानं
न चान्नदानं न तथान्यदानं यथा वदंति महाजनास्ते सर्वेनिधनेष्वभयप्रदानं
॥६०॥ सर्वयत्तेषु यद्दानं सर्वयज्ञेषु यत्फलं ॥ सर्वदाने फलं वापि न तत्तुल्यमहीत
या ॥६१॥ येकतो मेदिनीदानं कृत्नां दत्तमेकतः ॥ एकतः सर्वभीतस्य प्राणी
नां प्राणरक्षणं ॥६२॥ सर्वस्मिंत्लेषु यो विद्वाद दायभयदक्षिणां ॥ दत्ताभवंति
कास्ले राः प्राणीनां नानासंशयः ॥६३॥ तृणानि विचरंति वसंतिरण्यपतंति
तोयानि परिगृहाणी तथापि विद्वाहरिणां नराणां लोको हितस्य यसितु सम
र्थः ॥६४॥ बद्धांजली पुटंदीनं यावंतं तेनपरिधीनं नहन्यात्छरणं प्राप्तं सतांधर्म

सनाहानं॥६५॥ क्षांतितुल्यं तपो नास्ति संतोषोन परं सुखी॥ नास्ति विद्यास
मं दानं नास्ति धर्मो दया परः॥६६॥ यो धर्मशील्यो जीतमानरोषी विद्याविनीतो
न परोनतापि॥ स्वदारतुष्टः परदारवर्जिनि रस्य लोके भयनास्ति किंचित ६७
एवं श्रुत्वा राज्ञोक्तं॥ अद्यप्रभृति तव प्रभृतीतव बोधनेन पापं कर्त्तव्यं॥ तुष्टौ
मुनीन्द्र्यत्स्रार्थयसी तदहं दास्या॥मी राज्ञोक्तं॥ निजदुहितामे दीयतां ऋषी
णा दत्ता कन्या गंधर्वविवाहेन परीणिता हयपृष्ठे आरोप्य निजनगराभिमु
खं गतः यावदर्धमार्गे विंगतः तावदस्तंगते रविः तत्रैव सुप्तो निशीथसमे
ये ब्रह्मराक्षसः समायातः॥ राजा उपस्थितः॥ तेनोक्तं॥ एतां भक्ष्यामि आव
र्तः संशयानाम विनयभवनं पतनं साहसानं दोषाणी सन्निधानं कपटशत
मयं क्षेत्रमप्रसयानां वर्गद्वारस्यमुखं नरकपुरमुखं सर्वमायाकरंडं स्त्रीणां
चैकेन दृष्टं विषयममृतं तत्वं प्राणिनां लोकपाशः ६८ राज्ञोक्तं मम क्रूरपापं

74

क्रूरराक्षसेनोक्तं ॥ अस्यास्थाने सप्तवर्षीयि ब्राह्मणस्य पुत्रस्य ममर्थे शिर
छेदं करिष्यसि ॥ ततो मोक्ष्यामि राज्ञोक्तं ॥ एवं करिष्यामि सप्तदिने आगमि
ष्यामि गतो राक्षसः राज्ञा स्वनगरो गतं मंत्रिणोग्रवृत्तांतं कथितं मंत्रिणो
क्तं ॥ अपदार्थे धनं रक्षेद्दारा रक्षेद्धनैरपि ॥ आत्मानं सततं रक्षेद्दारैरपि धनैरपि
॥ ६९ ॥ देवाहं भव्यं करिष्यामि मंत्रिणा कांचनमयः पुरुषो घटितः सोपि रत्न
भूषितः शाकटे स्थापयित्वा घोषणा कृता यः कोपि ब्राह्मणपुत्रं सप्तवर्षीयं आ
त्मनो ददाति तस्य कांचनमयं पुरुषो ददाति एतदर्थे राजा तस्य शिरः छेदं करि
ष्यति ब्राह्मणस्योक्तं हे प्रिये पुत्रमेकं दत्त्वा सुवर्णपुरुषो गृह्यते स्त्रियेणोक्तं
कनिष्ठपुत्रो मया न दास्यामि ब्राह्मणेनोक्तं ॥ ज्येष्ठपुत्रो मया न दीयते मध्यपु
त्रेणोक्तं तात अहं दातव्यः तदा धने लुब्धेनो पित्रा आनीय मध्यमपुत्रं प्रदत्तः
सुवर्णपुरुषं गृहीत्वा निजगृहे समायातः यदाहं गृहिष्यामि ताभ्यां भणितं इमे

ण किं प्रयोजनं पुत्रेणोक्तं ॥ संसारे द्रव्यमेव सारं द्रव्यहीने कुतः सुखं ॥ भवंतो द
रिद्राः कौतुकं रक्षेत्ति निश्चयः सर्वदा अन्ये पुत्रा भवंतो भविष्यंति तेन राजकुले द
त्वा आत्मानं रक्षत्तं तावदागतो ब्राह्मणराक्षसः यावद्राजा खड्गेन तस्योत्तमांगं त्रोट
यितुं याति तावद्धसितं एवं कथयित्वा वैतालेनोक्तं ॥ राजन् कथय किं कारणे हसितं ॥
राज्ञोक्तं परस्परस्य संसारस्य स्थितिः माता रक्षति बाल्यत्वे पश्चात्संवर्द्धयेते पी
ता ते रक्षका भवंति ते व्यापादिका स्थिता ॥ ७० ॥ इत्याकर्ण्य गतो वेतालः ॥ इत्येको
नविंशतिकथानकं समाप्तं ॥ १९ ॥ छ ॥ अस्ति विशाला नाम नगरी तत्र राजा
विशालशेखरो नाम तत्रार्थदत्तो नाम श्रेष्ठी तस्य दुहिता अनंगसुंदरी नाम अ
लकावास्तव्य वणिक्पुत्रेण मणिनाभेन सा विवाहिता पितृगृहे वर्द्धमाना स
ति नवयौवना जाता स मणिनाभनामः समुद्रपारे वाणिज्येन गतः कस्मिंश्चि
द्दिने सा निजभुवनोपरिस्थिता राजमार्गविलोकनं करोति सापि विरहवेदनया

३९ पीडिताप्रलापंकरोति साप्रोक्तामाएवंवद कथंनलज्जसे सखिपरंमन्मथेन
निर्लज्जीकृता गतासखी निजभुवने तयासंकेतयाभट्टारिकाययात्वां निजोत्तरी
येन पाशोरचितः तयोक्तं अपरजन्मन्यत्रभवतु नाभवत् इत्युक्त्वा यावत्सा गले
क्षिपति तावदागता सखिनासाध्यंकुरु तयोक्तं इषुसिः स्मरमार्गणाः प्रीयततो
हरेमये कृत्स्नं गाढं प्रेतनवयोत्तिकृदिनाः प्राणाकुलं निर्मलिं स्थिते त्वंधैर्यंवि
रोधिमन्मथसुहृत्कालकृतोतस्मिमंगसोढव्यास सखीसांप्रतंकथमपिसर्वा
धयोदुस्तराः ॥७॥ सखित्वयायुक्तमयुक्तं परमप्रमाण संशयोवर्तते सख्यु
क्तं न हि प्राप्ति क्षेमवयावतंव वल्लभं नीत्वा समागच्छामि सांगता सखित्वय
कमत्वीकरस्तिष्ठति सोपि विरहवेदनांदग्ध्वांगत्वं हनोदकेन क्षिप्यमानकर्द
मीपत्रपवमानेन समाश्वसितो वहतिमिव विषमातीयतां सवडिः स्वंकरिष्ये ३९
तस्यावस्थं दृष्ट्वा तयोक्तं विकलत्ति कुत्राकुराव्वं हस्तत्तिक्षेपं डितंतंविडंबय

त्ति अधां पत्तिवीरपुरुषंक्षणेनमकरध्वजोदेवः ७२ प्रच्छिन्नाहंतवसमी अनं
गमंजनाय कमलाकरेणोक्तं॥ गययाप्रमादेहस्तथातस्यापिकिंवानहि सख्योक्तं
पत्तिर्मुहुर्मुहुः पर्यंकात्तस्यमहंदुःखवर्त्तते एवंश्रुत्वा आकंपतस्तदुःखितः॥
यावत्तस्याभवनेगच्छत्ति तावत्समृता तांमृतांदृष्ट्वासोपिहृदयेस्फुटित्वामृतः
तत्समयेपरीणीतभर्त्तातस्याः पार्श्वेसमायातः अपरंसपुरुषं कंठलग्नंदृष्ट्वा
अत्तिरभसत्वयासोपिमृतः सर्वकोपिएवंवदति अहोआश्चर्यमाश्चर्यं नेकदा
त्सर्वदृष्टं त्रयाणामपिमरणंजातं एवंकथयित्वावेतालेनोक्तं राजन्कथय राज्ञो
क्तं कामंकामीभूतंयोग्युंभर्त्तारिंनमृतश्चयतः॥ प्राणनिर्भरतोदारसेसविदुश्च
मन्यते ७२ एवंश्रुत्वोगतोवैतालः॥इति विंशतिकथानकंसमाप्तं॥ २०॥ अ॥
अस्तिजयस्थिलंनामनगरं तत्रैवेवीरदेवोनाम तत्रविष्णुस्वामिनामब्राह्मणः
तस्यपुत्राश्चत्वारः तन्मध्येकोद्यूतरतः द्वितीयोवेश्यारतः तृतीयोपरदाररतः रे

78

चतुर्थोनास्तिकोवेदबाह्यइति चत्वारोविष्णुस्वामिनाबोधितुमारब्धाः नरोनरार्य
॥४०॥ करद्यूतंभोक्तव्यंशीलशीलिना शीलंचनश्यतेयेनतस्माद्द्यूतंपरित्यजेत् ॥७४॥
विषादरुःसहोपायोकोपमानान्धपाश्रयः यैःशून्यंमत्सरेशोकंससर्वेद्यूतबां
धवाः ॥७५॥ नस्त्रीश्चवर्त्तेनेतुचयद्द्यूतंसंप्रवर्त्तते ॥ नरहस्येजायत्तेशाखाविघं
तेयत्रस्थेठकाः ॥ ककर्शांदुःस्थृतवाक्यंजल्पंतिवंचिताः पराः ॥ कुर्वंतिद्यूतकारस्य
कर्णनासादिकंबुवे ॥७७॥ याकरोतिप्रथमंचौरस्यार्थपरायणः ॥ बेलेनयां
लिंपटंहंतिशा व्रिनीवययाश्रिया ॥७८॥ विमोहयतिचित्तंचमदिरामोरग ॥ वि
ता ॥ सात्वेषाहरनेवेश्याशीलालंकारधारिणी ॥७९॥ ससंशौचंमनःशीलंसंय
मोनीयतस्त्रया ॥ विंशतिचबहुभुक्ताविष्ठापण्यांगणागृहे ॥८०॥ जननीज
नकोभ्रातापुत्रोमित्रंतथैवच नसंतिवल्लभायस्यदारिकातस्यवल्लभा ॥८१
अपरेहृदयेचित्तेमरणंपरिभाविते ॥ परंनधनलुब्धासापरमायछतेहराः ८२ ॥४०॥

अथ किं बहुनोक्तेन पितुर्वचनमाकर्ण्य तैर्मीलित्वा पर्यालोचितं विद्याही
ना॰ पुरुषा जीवंतोपि मृताः तस्माद्वयमपि देशांतरे गत्वा विद्यालाभं करि
ष्यामः एवं कृत्वा एकदिशं चत्वारो गताः कालपर्यायेण चत्वारोपि सम्यक्
विद्यां ज्ञात्वा एकत्र स्थाने प्राप्ताः ज्येष्ठपुत्रोक्तं विद्यां कथय एकेनारण्यमध्या
न्मृतसिंहस्यास्थीनि नियोजीतानि द्वितीयेन त्वक्‌रुधीररोमकेशादिकं कृ
तं तृतीयेनावयवाः कृताः चतुर्थेन सजीवः कृतः तेन सिंहेन चत्वारो भ
क्षिताः एवं कथयित्वा वैतालेनोक्तं राजन् कथय चतुर्णां मध्ये को मूर्खः रा
बुध्या ज्ञोक्तं॰ वरं बुद्धिहीनः सौ विद्या बुद्धिर्गरीयसी॰ बुद्धिहीना विनश्यंति यथा ते सिं
हकारकाः॥ इत्याकर्ण्य गतो वैतालः इत्येकविंशतिकथानकं समाप्तं॥ २१॥ छ
अस्ति विदग्धं नाम नगरं तत्र राजा विदग्धो नाम तत्र ब्राह्मणो नारायणः
तेन चिंतितं योगाभ्यासं कृत्वा परकायाप्रवेशं कृत्वा भोगान् करिष्यामि तेन कुटुंबं
वीहाय तरुणशरीरे प्रविश्य पोरहित्तं योगवचनानि पठित्वा पश्चाद्रुदितं ए

८०

॥८३॥

वकथानकं कथयित्वा वैतालेनोक्तं ॥ राजन्कथय प्रथमं रुदितं पश्चाद्धसितं के
नकारणेन राज्ञोक्तं ॥ बाल्ये मात्रा परिरक्षितं शरीरं पित्रा परिरक्षितं अनेन का
रणेन रुदितं तरुणशरीरं लब्ध्वा हसितं धर्मार्थकाममोक्षाणां यस्यैकोपि
न विद्यते अजाकंठस्तनस्यैव तस्य जन्म निरर्थकं ॥ ८३ ॥ एवं श्रुत्वा गतो
वैतालः इति द्वाविंशत्कथानकं समाप्तं ॥ २२ ॥ छ ॥ ॥ अस्ति धर्मस्थलं ना
म नगरं तत्र राजा धर्मसेनो नाम चतुर्वेदाध्यायी सर्वशास्त्रार्थपाठको गो
विंदो नाम ब्राह्मणस्तस्य पुत्राश्चत्वारः हरिदत्त शिवदत्त सोमदत्त देवद
त्त इति सर्वशास्त्रपाठकाः कालपर्यायेण हरिदत्तो मृतः तस्य वियोगे
न तत्र गोविंदेन मर्तुमारब्धं तत्र राजकीयपुरोधसा विष्णुशर्मणा आग
त्य अनेकशास्त्रैः प्रतिबोधितः तस्य वचनैर्गोविंदेनात्म निश्चिंतितं सर्वं
धर्मेण दास्यामीति त्रयोपि पुत्राः कच्छपानयनार्थं समुद्रं प्रेषिताः तैर्धारा ८३

81

जलमध्ये स्थः कच्छपो दृष्टः ज्येष्ठेण भणितं कच्छपोयं गृहणे विवादं कुर्वाणाः सर्वे
पि राज्यद्वारे समायाताः प्रतिहारेण राजा विज्ञप्तः राज्ञाग्रे चैय्याकारिताः राज्ञोक्तं
कथ्यतां विवादकारणं ज्येष्ठेन भणितं अहं भोजनचंगः द्वितीयेनोक्तं अहं नारीचं-
गः तृतीयेनोक्तं अहं तल्लीचंगः पृथक्त्वेन भणितं कथं दुर्गंधि कच्छपोयं गृहणीयः रा-
ज्ञा एतच्छ्रुत्वा भोजनवेलायां भोजनचंगस्त्वाकारितः ततः यत्किंचिद्भोजनादिकं रा-
ज्ञा गृहे पाचितं तत्सर्वं भोजनचंगस्य पार्श्वे क्षिप्तं भोजनचंगेन केवलं गृहीत्वा मुखे
प्रक्षिप्तं तावच्चितेगंधः संजातः तेन भोजनं न कृतं तेनोक्तं शवगंधोनेन संजातः
राज्ञा कोष्ठाधिकारिणा कारिताश्च पृष्टाः केन शालीः समानीताः तैरुक्तं देवपरकी-
य किरातैः समानीताः राज्ञा पृष्टाः किरातस्तैरुक्तं स्मशानभूमौ स्वचें शावदाहे
स्थापितं तत्रस्थाः शालितंदुलाः राज्ञोक्तं त्वं भोजनचंगः द्वितीयं रात्रौ वेश्यागृह
वसित्वा तेन रात्रौ वेश्यासह संभोगो न कृतः प्रभाते राज्ञा पृष्टः कस्मात्त्वया मैथुनं न कृतं न
इति पृष्टस्तेनोक्तं अजादुग्धदुर्गंधोस्य शरीरेस्ति राज्ञा पृष्टः कथं त्वज्ञातं तेनागत्य

विज्ञसं गावः पश्यंतिगंधेनराजानश्चारचक्षुषः शास्त्रेणपंडिताः सर्वेज्ञानेनैवतु
योगिनः ॥८४॥ राज्ञाकुटुन्याकार्यदृष्टं तयोत्तुंगममभूगिन्यादुहिताजाता पश्चे
नैकेनसामृता मयाअजाडुग्धेनसंवर्द्धिता राज्ञोक्तं केनकारणेनै त्वंनारीचंगः ॥
त्ततोयोरात्रौसप्ततूलिकोपरिशायितः प्रभातसमयेतेनोक्तं देवरात्रौमयानिद्रा
नलब्धा राज्ञोक्तं केनकारणेन तेनोक्तं तूलिकामध्येस्थूलकेशोस्ति राज्ञातूलिकामु
त्का त्वा पिताकेशोदृष्टः लेनोक्तं तूलिकाचंगः एवंकथयित्वावैतालेनोक्तं राजन्त्रया
णांमध्येकोगुणाधिकः राज्ञोक्तं द्वाभ्यांगंधेनजानीतं तूलीचंगःप्रधानः एवंश्रुत्वा
गतोवैतालः इतित्रयोविंशत्कथानकंसमाप्तं ॥ २३ ॥ छ ॥ ॥ अस्तिप्रभावती
नामनगरं तत्रराजाप्रथमसेनोनाम तस्यराज्ञीप्रीतिकरानाम तस्याःसुताचं
द्रसेनीनामदक्षिणापतिनाद्विजायबलेन परीणितातस्याःपुण्यवतीनामदु
हिताजातातदनंतरंतस्याःनगेप्यंधिघटीपटिताविजयभणितं हेश्रीयेदुहितरं
गृहीत्वागच्छपरात्परंमहायुद्धंपरिवर्तते सविजयेनसंग्रामेपतितः ॥ अपरमाह ॥

दुहितारौ च भ्रममाणौ सरोवरे संप्राप्तौ क्षणमेकं विश्राम्य रात्रिर्गता सूर्योदये सति पु
नर्मार्गे प्रचलितौ कुसुमपुरात् कुसुमशेखरो नाम राजा पुत्रेणसह आखेटकेन त
त्रैव समायातः तत्क्षणवस्रो हष्ट्वा पुत्रेण भणितं कस्य राज्ञोस्त्नाग्रे गच्छति पित्रो
क्तं एका दीर्घपदी एका लघुपदी या लघुपदी सा तव भार्या दीर्घपदी सा मम भार्या
एवं वदंतौ गच्छतौ लग्नौ तैः दृष्टः राज्ञोग्रे प्राग्वृत्तांतं कथितं यावल्लघुपदी समायाता
यावद्दीर्घपदी दुहिता राज्ञोक्तं यावद्दीयतां गृह्यतां पुत्रेणोक्तं तात मया पूर्वं हितोन
क्तं या दीर्घपदी सा दुहिता वर्तते ॥ सत्य दीयतां प्रतिपन्नं न त्यजंति कथमपि
सत्पुरुषाः नेंदुस्त्यजति कलंकं नोरश्चिव वडवानलं सिंधुः हिमाकूरमकूलाचे
लपक्षणि न विध्यतापि चलितं नवसुधेयं प्रतिपन्नं ॥८५॥ अथ लघुपदी सा पुत्रेण गृ
हीता या दीर्घपदी सा पित्रा गृहीता कालपर्यायेण सा माता दुहिता च प्रसूता
एकस्याः द्वितीयायाः कन्या जाता परस्परं संततिवर्द्धते एवं कथयित्वा वेता
नोक्तं राजन्कथय किं जात्र किं भवति राज्ञोक्तं न जानाम्यहं इतिवेतालपंच

८५

४२ विंशत्या चतुर्विंशतिकथानकं समाप्तं ॥२४॥छ॥ राज्ञा इत्युक्ते सति वेतालेनोक्तं तु
ष्टोहं तव राजेंद्र वरं ब्रूहि नरेश्वर ॥ इति श्रुत्वा राज्ञोक्तं त्वया स्मरणमात्रेण गंतव्यमि
ति ॥ एवं करिष्ये पुनरहं ददामि मद्वचनं कर्णे कृत्वा क्षपणकस्य न विश्वासितव्यं
यदा स पूज्यमस्तकं नेवेवंदंति स मुनि राजन्नमस्कारं कुरु तदा भवता भणितव्यं
न जानाम्यहं भो मुनिश्रेष्ठ प्रथमं त्वं दर्शय पश्चादहं नमस्करोमि मुनिर्यदा
नमस्कारं करोति तदास्मत्स्मरणेन त्वया सवलहृदयेन खड्गमाकृष्य क्षपनक
स्य शिरश्छेदनीयमिति तस्याकपालरुधिरेण अर्घ्यो दीयः तदाष्टौ महासिद्ध
यो तव भविष्यंति एवमुक्त्वा गतो वेतालः राजा मस्तकं तत्र नीतं भणितं दिगंबरे
ण साधु साधु भवमनुष्ठितो दिगंबरेण सर्वोपिस्कार गंध पुष्प धूप दीप नैवेद्य तांबू
लादिकं कृत्वा मंडलसंनिधौ च भणितं भो जन्नमस्कारं कुरु राज्ञोक्तं अहं न जा
नामि प्रथमं त्वं दर्शय ततो देवमोहितेन क्षपणकेन नमस्कारं कृतः राजा ४२
खड्गेन चोटितं शिरः रुधिरेण अर्घ्यो दत्तः ततः संजाता सुवर्णमिहयंपुरु

॥४४॥ षः तावद्विमानस्थदेवैः सिद्धगंधर्वकिन्नरैः भूतराक्षसैः राज्ञा पृष्टो वरो दत्तः ॥ तैरुक्तं ॥
सर्वभूमिराज्यं भविष्यति विमास्थेंद्रेणोक्तं वरं ब्रूहि राजन् विक्रमसेणोक्तं असौ हेममयपु
रुषः त्रुटितोपि मायातुंलवप्रसादात् पृथ्वीमनृणां करिष्यामि एषा मम कथां धात्र्यां प्रसिद्धा भ
वतु यावच्चंद्रार्कमेदिनी श्रीकुलक्रमोयाता शासनैः लिखितानरूपे खड्गेनाक्रम्य भुंजीत वीर
भोज्या वसुंधरा ८७ कृते प्रतिकृतं कुर्यात् हिंसिते प्रतिहिंसितं ८८ तत्र दोषं न पश्यामि योदु
ष्टो दुष्टमाचरेत् त्वं स्वपनिकविषयेपि त्वदीया कथा सर्वभिविष्यति इत्युक्तोमिंद्रो दिवं ययौ अथ
राजा वैतालं स्मृत्वा हेममयं पुरुषं गृहीत्वा उज्जयिन्यां संप्राप्तः राज्ञा प्रथ्वी अनृणीकृता ॥
अमात्यैर्गृहे राज्यं करोति सारंसारं समादाय कथेयं ॥ मया कृता अज्ञानांच प्रबोधाय वत्त
व्या च सदा बुधैः ॥९०॥ प्रातर्वा यदि वा मध्ये वेहिडोवा यदि वा निशि तु इमां यो वेत्ति सकल्ला
सभवेद्धिमान्नरः ९१ श्रीजयुनप्रसत्तेन कायस्थकुलमल्लिना कृतवल्लभदेवेन जगदानं
दकारिणी ॥१९२॥ छ ॥ इति श्री वेताल पंचविंशत्यां वल्लभदेवेन कृतं वेताल विक्रमाख्यानं ॥४४॥
समाप्तं ॥ शके १७५३ वर्षे खरनाम संवछर उत्तरायणे शिशिरऋतौ माघ कृष्ण ९ तद्दिने पुस्तकं समाप्तः ॥

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1523
Dist. Nagpur

```
[OrderDescription]
,CREATED=17.10.20 14:26
,TRANSFERRED=2020/10/17 at 14:38:23
,PAGES=86
,TYPE=STD
,NAME=S0004092
,Book Name=M-1523-VETALPACHHVISHANTI KATHA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
```

```
FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
```

```
FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
```

```
FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,
```